

Orekhova Irina:

„Sis, ku seto inemisi elo oll kõudet näide maalapiga, sis oll tuu süük, minkõ ümbre käve terveh elo.“

lk 9

Riitsaarõ Evar:

„Sõs ku miihilaulu laulõti tarõh, sõs ma lavva all kulssi latsõna, pidi paigal püüsümä ja vakka olõma.“

lk 3

Kala Ingrid:

„Mi ooda setokõisi ja Setomaa sõpru Mardilaadalõ – käsituulisi suurõlõ laulupeolõ!“

lk 11

Setomaa

Hind 1 euro

November 2018, nr 10 (347)

Välländmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Seto kultuuri nädäl 2018

Ütsändät aastakka järgemüüda peeti Setomaal ja muial Eestih seto nädälit. 3.- 9. oktoobrini olli õga päiv seto kultuuri tutvustava' tegemise'. Ütsjago sündmüisi paistu vällapoolõ – oppusõ', kontserdi', kokkosaamisõ', leelokonverents, a tööõ jago tegemisi jäi latsiaidu ja koolitunnõ sisse – koolitunni' ja oppusõ' kõüdeti seto kultuuriga. Seto nädälil oll' tähelepanu inäbä seto keelel.

VABARNA JANE

Seto kultuuri nädälil vedosnik

Seto keele ja kultuuri mõistmüinõ olõ-i inämb eishindäst. Elo muutus kipõstõ, latsõ' viitv' hulga aigu ummih telefonidõh ja kiil, minkah kõnõldas ja kiro-tadas, om hoopis tööõ.

Adamsi Jüri kõnõl' umah ettekandõh Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo kokkosaamisõl, õt 50 aastaga peäst kõnõlda-i inämp seto kiilt. Kiil häõs kipõstõ, ku timmä edesi oppa-i ja õgapäävõtseh suhtlusõh kasuta-i. Seto nädälil Kirävüü naised tüütarõh meenutivä' ütvehkuuh Kuremäe Anni (77), Kõivo Anne (90), Hirsigu Veera (92), midä tähendäse' sõna' *sorima*, *holandõlõma*, *lõhtüma*, *lähätämä*, *horobikõnõ*, *kräno*, *harotus*, *saldma*, *molahus*. Verska kooli 10. klassi latsõ' tiiä-s noist sõnnõst midägi arvada', umõhtõ kasutiva' näide vanavanõmba' sääntsit sõnno õgapäävõtsetl. Seto nädälil viktoriinih oll' õnnõst küsütü lihtsambit sõnno,

Leima Evelin ja Ehini Kristiina peäst kontserti.

Lauritsa Mauri pilt.

midä seto aabitsast sai ka perä kaia'.

Seto nädälil kutstas jo mitmit aastit kuuli kõnõlõma ja latsiga kokko saama Setomaa ülembsootskat ja nuursootskat. Nii avasigi 3. oktoobril ülembsootska Hörna Aare nädälil Miktamäe koolih ütveh Helmise koori ja Poloda Piigadõ tandsonaisiga. Koolilatsõ' opati laulma ja tandsma. Nuursootska Grünbergi Maria käve kultuurihummogul Verska Gümnaasiumih.

Seto Talumuuseum pidi nädälil joosul õgal pääväl umma teemapäivä, oll' tatrikupäiv, seto keele kõnõlõmisõ päiv, käsituüpäiv jt.

5. oktoobril peeti galeriih Hal' as Kunn rahvarõiva teema-

päivähõpõehtist. Pihõ Marekõnõl' seto hõpõst, kaeti Riitsaarõ Evari sõlõ valmstamisõ filmikõist ja Riitsaarõ Raili tutvustõ vahtsõt värmiraamatut latsilõ.

Seto nädälit peeti ka päälinah. Seto Latsi Kuul ja Kul-

Midä tähendäse' sõna':

sorima – maaha tegema
holandõlõma – üleemeelik olõma
lõhtüma – nt taar võtt töõsõ maigu manõ
lähätämä – kondi' ajat kiimä, õt vattu võtta'
horobikõnõ – ebasunnis, üleemeelik
kräno – kiskuja poiskõnõ
harotus – kuramaas
saldma – armuma
molahus – taktitunnõh

tuuriklubi Setoluu', kiä tähist' umma 5 aastakka, omma' kimmä kultuuri edendäja' liinah. Metsa Helve ütveh Laanõotsa Annelaga ja Tormi Piret omma' tegusa' inemise', kiä pidävä' seto kultuuri edesiandmist ja oppamist tähtsäst.

Verska tütrik ja pillipidäjä Leima Evelin, kiä Talinah aokiräniku amõtit pidä, oll' suurõmba jao seto nädälilist kodokandih. Ütveh luulõtaja Kristiina Ehinaga teivä' nä ilosa kontserdi päälkiräga „Eesti kiil ja seto miil“, mis andsõ edesi mõlõmba keele rikkust ja umakultuurimiilsust. Evelin kõnõl' umast aokiränikutüüst ka koolitunnih ja mänge pilli ütveh Verska Muusikakooli oppajidõga Tandsoklubih. Talina näütusel „Ajatus“, koh püürlivä' rahvusliku käsituuga kaetu' 32 planeeti, mõtõl' Evelin, õt õks tulõ kaia' ringi tõisil planeetel

ja kävvu' tõisih paiguh, a päämine om uma planeedi – Seto planeedi manõ tagasi jõuda', Seto planeediõ mahus kimmähe inämbä ku 12 000 setõ.

Seto nädälil üts suurõmbit ettevõtmissõ oll' leelokonverents, koh sai hüä pildi seto leelopargõst, näide algusaost, laulõst ja inemistest. Katõst pääväst tulliva' leelonaase' kokko Obinitasa, õt ütveh kõnõlda', ilõtada' ja arotada' seto keele hoitmisõ teemal, märki' vällä järgmitse aastaga Leelopäivä teema' ja Seto Kuningriigipäivä sõnõlisõ võistlusõ tingimusõ'.

Seto nädäl lõpõs 9. oktoobril, ku kõik setõ' üle ilma saava' pitä' Setomaa päivä. S'ool pääväl om illos nõsta' korgõlõ seto lipp, kanda' seto rõivit, illo iski' ja makõt süvvä'. Setomaa päivä tähistamisõl Verska Kultuurikeskõsõh mängsevä' karmoškadõl esä ja poig Toomas ja Maru Valk. Setomaa Vallavaltsus andsõ üle Setomaa aastaga ettevõtja tiitli Luhamaa nulga mehele Kaup Kallele Vip-Mõõblast. Lisast mitmit tenokirju tõisilõ Setomaa ettevõtjilõ. Järgmitset aastagal om plaanih pitä' Setomaa päivä pidoliku umakultuurikontserdiga.

Hüä ja illos oll' kaia' õgapäävõtsetl seto rõivit kandvit koolilatsi ja täüskasunuid. Kerge oll' kõnõlda' nädäl aigu seto kiilt ja tunda', õt seto kultuurihäitses ja rõõmustas inemisi. Ait' umma kõigilõ, kiä' seto nädälil tege-mistega ütveh tulliva', osaliva', ummi tiidmisi jaiva' ja avitiva'.

Seto viktoriini võitja' 2018

Viktoriini iist võidsõ saia' 52 punkti.

Kooliopilasõ, 10 osalõjat:

1. koht Maru Valk – 50 punkti
2. koht Joosep Rohla ja Lisette Tammisto – 49 punkti
3. koht Mariete Kena – 42 punkti
4. koht Gretel Juhansoo – 36 punkti

Täüskasunu', 7 osalõjat:

1. koht Eha Kütt – 52 punkti
2. koht Jane Koit ja Arvi Matvei – 51 punkti
3. koht Margit Veskimäe ja Urmas Sarja – 50 punkti
4. koht Toomas Valk ja Kelly Kittus – 48 punkti

Verska latsõ seto nädälil laulmah.

Lauritsa Mauri pilt.

Mihkkipäiv Härmäl.

Kauksi Ülle pilt.

Sündmüisi oktoobrih ja novembri algusõh

1. oktoobril 2018 Tartoh ettevõtlusnädälil Emakeele Seltsi ja Eesti Keelenõvukogo kõrraldõd võistlusõ Ehe Eesti – Eesti ettevõttele eesti nimi 2018 laureaadi' olli' mitmõh kategooriah ka Setomaaga seotu' ettevõttõ'. Teenindusettevõttidõ nime võitja om OÜ Teravik ja vabaihendüste umakeelidse nime võitja om MTÜ Sõsarõ. Nii õt julgõmbahe ummilõ ettevõttilõ ilosit umakeelitsit nimmi pandma!

Räpinäh oll' käsitüümeistre Jacobsoni Küllil iistvõttõl suur rahvakuuholõk, koh rahvas ütäl' kimmä „ei“ tselluloosivabriku ehitämisele Lõuna-Eestihe. Geograaf Valgu Meel küüsis FB postitusõh, õt kas mii' lasõ sis Lämmijärve, mi kalarannakõsõreosta', küüsjääs 1971. aastal kuurordis kuulutõt Verska sanatooriumi arõnda misõga.

1. oktoobrist om aamõtih Seto Kõõgi tegevjuht Orekhova Irina. Vahtsõnõ juht om udmurdi peritolu, opnu eesti filoloogiat, tüütänü Ahhaa keskusõh ja giidinä, osalõnõ hõimuliikumisõh jo üliopilasaost pääle ja sutas tõlki' õkva seto keelest vinne kiilde. Häid pelmeene tege ka!

10. oktoobril toimu COOP Local võrgustikõ liidrite oppõsõit Ruhja. 18.-19. oktoobril kõrraldõdi kõõgiviläkasvatõidõ oppõreis Lätti.

12. oktoobril käve riigihaldusõ ministri Janek Mäggi Setomaal. Kohtuminõ toimu ka Obinitsah lipuvälakul Seto Ateljee Galerih. Sääll oll' õkva küläh

ka pangatüütäjide ekskursioon Põhja-Eestist. Majapernane Kauksi Ülle kinke ministri le uma luulõkogo „ObiNizza“. Janek tehnäs ja las' tuvva' massinast paar kastitüt umma luulõkoko ja nii toimu ütine autogrammitund. Joudsõ viil kitä' Lõuna-Eesti autentset elloja tetä' ütispildi, koh oll' nii kolleeg luulõtaja ku kolleegi' pangast.

26.-27. oktoobril kogonõsi' soomõ-ugri rahvidõ esindäjä' Setomaalõ Verskahe soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi vahekonverentsilõ, õt ette valmistä' 2020. aastal Eestih toimuvat VIII soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi ja arotä' palavit teemasit soomõ-ugri rahvidõ maailmah.

Vahekonverentsi põhitegevüs toimu 26. ja 27. oktoobril tüürühmädeh, koh arotõ-

di rahvuskiili oppamist ja tuu edukit muudõ, vaimsõ kultuuriperändi hoitmist, infotehnoloogia rakõnduisi ja meediat, demograafilisi ja rändeprotsesse ni vana ja vahtsõ diasporaa küsümisi.

Novembri algusõh om Seto Talumuseumi 24. sünnüpäiv ja muuseumi kitsõ 20. sünnüpäiv. 2. novembril avati muuseumitüütäjide näütüs, 3. novembril peeti muuseumi sünnüpäivä. Setomaa muuseumi' omma' nüüd kõikar' ühendet üte nime ala.

2. novembril toimu Mikitämäl Inara Vanavalgõ kohvitõrõh hariduskonverents. Ettekandõ olli' tennü' Reimanni Nele, Laaneotsa Annela, Kauksi Ülle, Vananurmõ Ilmar. Kaeti ütitselt kogomikku „Uma kægä – süämest“. Arotust vidi iist Timmo Margus.

Hariduskonverentsi kõrraldaja' Jüriõ Vello ja Luigasõ Inara.

Laaneotsa Annela pilt.

Setomaa latsõ' muuseumih

23. viinakuu pääväl võti' Meremäe ja Obinitsa latsõ' raamadukogo juhataije Lahe Anni ja Lillmaa Tiina iistvidämisel ette reisi müüdä Põlvamaa muuseumõ.

KAMBRIMÄE EVI

Meremäe Kooli oppaja, reisisõ osavõtja

Inne olli' Meremäe latsõ' jo käunu' Võro Kandlõh kaemah Ugala tiatri etendüst „Vai-vai, vaenõ Vargamäe“, tuu tiatrih-käugi iistvidäjist olli' ka raamadukogodõ tüütäjä' ja Obinitsa muuseumi juhataja Ellermäe Eve.

Kõõgõpäält latsõ töösõpääväne sõit Karilatsi Põlva Talorahva-

muuseumi, koh latsilõ tetti vanaaolinõ koolitunn lugõmisõ, kirotamisõ ja rehendamisõga.

Latsõ' sai' tiidä', mis oll' krihvli ja tahvli, minkõ pääle õga koolilats pidi vanastõ kirotamma, sai' pruumi' sulõpää ja tindiga kirota' ja lukõ' vanaaolistic kirja. Koolipreili Marge and' latsilõ peräh ka tunstusõ' tuu kotsilõ, koh „elukombõ" olli' „w. hää“, „piibliilugu“ „läts kõrda“ ja tõisi hindit oll' ka. Kaeti näütüst „Kikas kuts koolitarrõ“, koh olli' vana' kooliraamadü, vormirõiva', pioneerias' andus jne. Lõpus viidi latsõ' viil vanna veskihe.

Tõõnõ kotus, midä latsõ' väi-ga oodi', oll' maanteemuuseum Varbusõl. Varbusõ rahval oll' küll puhkõpäiv, a nä tull' meele vasta ja tei' meele otsmismängu, koh pidi vällapanõkust õigõ' vastusõ' löüdmä, ja helkuridõ tegemise õpitunni. Kõõgõ rohkõmbõ löbu pakk' vanaaolistic kostüüme ja päakattidõ pruuminõ ja pilditegemisõ.

Latsõ' olli' vaheooreisiga väi-ga rahu.

Tennämi väiga Lahe Annit, Lillmaa Tiinat ja Ellermäe Evet, kiä' säändse projekti tei' ja vaiva näi', õt latsõ' kultuuri manõ tuvva'.

Eesti Raamadukoguhoidjõ Ühingu projektikonkursi „Raamadukogo'-muuseumi'-noorõ' rahastõ projekt „Ütehkuuh sutamõ inämb“.

Tähtsä om tüüd tetä', mõtõldõh kats sugupõlvõ edepoolõ

Katõkümne üte rahva esindäjä' viest riigist tull' 26.-27. oktoobril Setomaalõ Verskahe soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi vahekonverentsile.

LAANEOTSA ANNELA

Sootska

Konverentsil sai jäl' kinnitüst tiidminõ, õt ku keerulinõ om Vinnemaal elävidõ soomõ-ugri rahvidõ kultuuri ja keele hoitminõ, ja ka' tuu, õt ku ummi tarkuisi jaat, sis toetat läbi tuu ütstõstki'.

“Tähtsä om tüüd tetä', mõtõldõh kats sugupõlvõ edepoolõ,” ütäl uma avakõnõh Setomaa ülebsootska Hörna Aare. Timä mälehtämist müüdä om mitukümmend aastakka kõnõld soomõ-ugri rahvidõ häõmisõst, a kõigi nüidõ rahvidõ uhkõ' esindäjä' õks viil kandva' umma ainulic kultuuri parhüllaki' edesi. Näütüses tä kõnõl, õt ku liivlasõlt Stalte Julgilt küüsti, õt pall'õ näid viil alalõ om, sis tä ütäl, õt jakkus.

Katõl pääväl olli' tüütõrõ', koh arotõdi kõõgõ parebidõ keeleõppimispraktikidõ, mitteainõlisõ kultuuriperändi, demograafilisõ olokõrõ ja infoitiskunna teemadõl. Kukki' Vinnemaal elävidõ soomõ-ugri rahvidõ olokõrd om keerulinõ, oll vahekonverentsi ütstõmõttit jaka' kõõgõ parebit tiidmisi, õt ütstõõsõ hüvvist kogõmuisist oppi'.

“Sugulasrahvidõ käek' auk ja kultuuriperänd om meele tähtsä. Mi suuv ja kohustus om ütõh avita' toolõ, õt mi keele' ja kultuuri' helisesi' ka' 21. saandi ilmah,” ütäl kultuuriministri Saarõ Indrek. “Kultuuriministeri ülesannõh om avita' ütõlt puult Eesti kultuuri umanõolisusõ alalõjäämisõlõ ja töõsõlt puult rahvusvahelistu-

Ruukeli Aivari pilt.

Ülemsootska hõimurahvidega kuutüüd tegemäh..

misõlõ ja arõnda' riikevahõlilic kultuurisuhtit' ja -diplomaatit. Järgmõtõl aastagal om rahvusvahelinõ põlisrahvidõ kiili aastak ja tuu avitas kindlahe soomõ-ugri rahvidõ kiili ja kultuuri laebalt tutvusta',” kõnõl Saar.

“Läbi hõimuliikumisõ mi olõ säädnü' tsihs soomõ-ugri rahvidõ rahvusteadvusõ, kultuurõ ja kiili arõndamisõ ja kaitsmisõ ja soomõ-ugri rahvidõ kuutüü. Meele tähtsä prioritet om vaba infovahetus ja sugulasrahvidõ imäkeeleh õpminõ ja meedia olõmah olõminõ, mõistminõ tuu' toimõ üleilmastumisõ vällakutsõga'. Väiko keele ja kultuuri hoitminõ nõud pingutust, tuu om-mõgi' täämbõtõh ilmah keerulinõ, selle õt noorõ' reisivä', piiri' omma' vallalõ ja lihtsap om läbi k' avvu' mõnõh töõsõh keeleh, midä mõist pall'õ inäbä inemisi, ja sis vaiu' massi sisse ar'. Tõõsõlt puult kaieh om tuu pall'õsidõ kultuurõ kuutüü ja lõimuminõ. Tuuperäst om mi identiteet ja keele' eräkõrralõnõ rikkus ja võimalus.”

Setomaa kõlbas väiga' hõste vahekonverentsi kotusõs – seto' mõistva' vahenda' Vinnemaal territooriumil elävidõ soomõ-ugri rahvidõ mõttit Ungarih, Soomõh, Norrahelävidõlõ soomõ-ugri rahvilõ. Ja vastapiteh. Setomaa om soomõ-ugri

rahvidõ keskpaik.

Soomõ-ugri rahvidõ maailmakongress om soomõ-ugri ja samojeedi rahvidõ esindusfoorum, minkõ tegevüs tuginõs 1992. aastagal Sõktõvkarihvastõ vöödõd maailma soomõ-ugri rahvidõ kuutüüdeklaratsioonilõ.

Maailmakongressi täütevõrgan om soomõ-ugri rahvidõ konsultatiivkomitee, minkõ kaudu om maailmakongress esindet ka' ÜRO inimõiguisi komitee põlisrahvidõ tüürühmih. Setokõisist kuulusõ' konsultatiivkomiteehe sootska' Raudoja Ahto ja Laaneotsa Annela, kiä' olli' ka' Verskah olnu' vahekonverentsi kõrraldaja'.

Maailmakongressi tsihte siäh om arõnda' ja kaitsa' soomõ-ugri rahvidõ kultuurõ ja kiili, edendä' soomõ-ugri rahvidõ umavahelist kuutüüd. Verskah olnu' soomõ-ugri maailmakongressi vahekonverents oll mõtõld järgmõtõ, 2020. aastagal Eestih toimuva soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi ettevalmstamisõs.

Ait' umma kõõgilõ, kiä' vahekonverentsi õnnahtumisõlõ ütõh avidi'.

Väiga' suur tenõ päkõrraldajalõ sootska' Raudoja Ahtolõ ja külälisilõ seto kultuuri tutvustamist iist vidänü' Vabarna Janele.

Vanna sorti keeleseemeh

24.-25. oktoobri oll Obinitsah hulga soomõugri külälisi: liivlasõ', saami', isuri' võrokõsõ', udmurdi'. Külälisõ' olõ-õs ilmahuupi. Katõl pääväl kõnõldi, õt kuvvamuudu latsilõ ja ka' suurilõ umma kiilt opada'.

SARVÕ OIÕ

Sootska

Tiidmisõst, õt soomõ-ugri põlisrahvidõ kodanigu ühendüse' Eestist, Soomõst ja Vinnemaal omma' üte', kiä' liitusõ' ÜRO Pääassamblee puult vällä kuulutõt rahvusvahelisõ põlisrahvidõ kiili aasta 2019 ettevalmstamisõga'. Mõtõh om, õt põlisrahva' pakva' umavahõl vällä teid, õt kuvvamuudu ummi kiili hoita' ja vahtsõst ello herätä'. Projekti nimes om SANA 2019.

Uma kodokeeleh kõnõlõminõ olõ-õi inäp õgäpääväne, nii ku prosta kodosõõgi süüminõgi' om vaeldõd vööridõ söögikraamõ vasta, nii ka' kiil. Kokkotulnu' rahva' seledi', midä nä omma' tennü', kuvvamuudu läbi uma söõgitegemisõ oppusõ opanu' kiilt. Tõõsõl pääväl

“Kiili küük” osavõtja.

Kauksi Ülle pilt.

tetti tuu kõnõld oppus perüselt ka' ar'. Önnõ umah keeleh seletõh pruumõ töõsõ rahva inõminõ arvu saia' ja tuu perrä söõgi kokkosiadä'. Peräst süüdi ütõhkuuh söõgi' ar' ja säänestmuudu saigi katõpääväne kuuhkõnõlõminõ ja ütõholõminõ läbi.

A mille om sis rassõ kiilt alalõ hoita'?

Õgäpäävõtõlõ olõ-õi õgalt puult kulta' umma kiilt, selle õt mi kõnõlõ-õi kõikaig umah keeleh, meil om vaia pall'õ tüüasju ja õpmisõ tetä' tõisih keelih.

Võõrast ja tundmalda' tulõ mi manõ väiga' hulga ja tuu om huvtavap ku uma.

vasta, sis tõõnõ nakas olõma meele lähõbäh ku mi kodõnõ uma.

Mi olõgi' joudnu' toonimaa ni', õt umma tulõ naada' tege-mä huvtavabast, õt tahetasi' uma kodokasvatõd süüki ja vanaavanõbidõ kodokiilt pruumi' ja sis ka' tuuh ja tuuga' ellä'.

Järgmäne aastak ommõgi' suurõlt kuulutõd uma kõõgõ lähõbõtõ keeleaastagast – SANA 2019. Õt mi põlidsõ' rahva', kiä' mi olõ kõvast, väikõst ja kim-mäst siimnekesest kasunu', õt mi ar' hääsi-i, õt mi tahasi' umma kraami ja kõnõlda' tuud kiilt, kiä' mi olõ. Kiil om ütõs identiteedi näütäjä. Kiä' midä süü, määnest kiilt õgäpäävõtõlõ kõnõlõs, tuust tulõ ka' tuu, õt kuvvamuudu tä eläs ja ku-tukõvtõ om, määne om timä pereh ja mântse' timä mõttõ'.

Riitsaarõ Evar joud' hõpõtsõhe ikkä

Kuis kirjeldädä' lühkolt igäveste nuurt Riitsaarõ Evarit, kiä sai äkki puulsada aastat vanas? Sootska, ehtemeistri, kunstnik, laulumiis, peremiis.

KAUKSI ÜLLE küüsse, **RIITSAARÕ EVAR** vastas'

Näüdelä' armastaval, umal juubõlikarnevalil päälkiräga „Multifilmitegeläste pido“ „Nu pagadi“ soes kehästünü päategeläne joud' kolm kõrda särki vaelda'. Soe meremehetriibulino (Petseri turg, tundmalda firma) asõndõdi avaliku striiptiisi käügih vahtsõ, perre puult kingit seto hammõga (kangas Otsa Sirje, ummõlus Mehiläse Margit, Seto Rõivakoda). Ku tollõga oll' tõõnõ sett Tuhkwizzaga är' laulõt, ilmu päategeläne multifilmi kärbseseenepilttega kangast T-särgiga (autor Salme Kahusk, OÜ Talulaps). Inämbüse umast juubelist viitsegi päategeläne Tuhkwizza ja Seto Miihi Summaga laval ja peräh tandsupõrmandu keskel uma esä kodokülä Uusvada sõpruskunnaga ni tõisi liki 100 külälisega. Kohal olli' tsaar ja tsaaritar, teletupsu', hiire', kassi', notsu', Puhh, Papp, Staflik, Spagetka, Varõs, draakoni', roboti', siil undsõh, Käsna Kalle; produtsentest, stsenaristest kõnõlmalda. Ülembsootska provvaga – tuu multifilm tulõ viil tetä'.

Kost Sul karnevali, tiatři ja tandsuarneste alas ?

Obinitsa latsiaia ja koolih tetti õks tiatrit. Aastavaehtusil. Üts edimätsi osasit oll' kuldnoka roll latsiaia keväpidol. Kotõh aig-aolt sõsaridõga sätsemi sainakapist hindäle karnevalikostüüme. Üteh tädilatsi, sõsaridõga teimi Tedre talõh näitemänge – vanaimägi tekse üteh – timmä rüüvsevä' verevä', sõs saklasõ'. Mõtsaveljuga tuli matuuhtiatritükühvabastama.

Noorõh iäh nättü külämihi kasatsk Uusvada ja Lepä Kirmassil pututiva', Küti Kol'a tandsumuud jäi umanõolisõnamiihde. Ildampa, Talnahkäve ma Fine 5 ja flamencotandsu oppustõl määnegi aig.

Setomaa tiatrimängõh kevädpühil ja Kauksi Ülle näitemängõh om jo aastit mängi' miildünü'. Setomaal om pall'o

Riitsaarõ Evar.

Luca Berti pilt.

mängolustiga inemiisi, kinkaga om ütehkuuh hüümiil näitemängu tetä'. S'oo om seto leelo lahutamalda osa. Parhilla' käümi joudumüüdä Tormi Pireti juhendõt paaristandsu tunnõh Verskah jo tõist huuaiga. Võtimi osa Seto edimädest tandsupidost.

Määndse' mängit tiatrirõlli' omma' viil süämelätkõ?

„Taarka“ etendüseh külämehe roll. Trummiotsja tsüktsi muinasjutu perrä tett näüdendih. Esimehe roll näüdendih „Põhitüü“, saapidõga kass.

Sinno om filmilinalõ ka meelütet sagõhõhe, mille?

Ma vast seto määndsegi mihi tüüpi kann. Varun Indiast ka valisi minno ütes päategeläses filmi „Läinud on jäänud“. Tuu om viil poolõlo. Kunagi olli tegeläne Karro Silvia filmih „Päiv nõsõs idakaarest“. „Potisetod

tulevad“ roud muuvih sai oltus, varsti tulõ film Pääsukõsõt.

Ku Seto Ateljee Galeriihe tulõva' külästajä', sis mäntselgi hetkel haard Evar õks karmoška ja mäng pikkä tutvat, aga õga kõrd tävveste vahtsõt üttesamma luku. Kuis tull' ello edimäne pill?

Om meeleh, õt vanaesä Kasaku Vass'o tekse keväjä kar'a man pajopilli ja sõs käändse kuusõkoorõt pikä toro ka mano. Tuu oll' edimäne.

Määne oll' edimäne seto laul, midä laulit? Vanaesä Kaar'o oll' ka killõlauja ehk nigu mihi koorih üteldi – võtt kõrgõlt. Ku pall'o tedä mäletät?

Edimäne vaest ollgi vanaesä Riitsaarõ Kaar'o laulõt „Ku mi muistõ noorõ' olli, jänasilõ perä joosi“. Mäletä õks tuust aost, ku Uusvadah sai hainal käüt ja hainakuurma otsah tallo sõit-

Evar Riitsaar

Sündü 29.10.1968 Obinitsah.

Imä Raili Riitsaar – koolioppaja, käsitüümeistri
Esä Edur Riitsaar – kaupmiis
Sõsarõ' Helge Riitsaar, Rutt Riitsaar

Pereh: Kauksi Ülle, Leelo Riitsaar, Truvar Riitsaar.
Kokko katõpääle 10 last, viiekõrdnõ kasuvanaesä.

Haridus: Obinitsa 8-klassilinõ Kuul, Vastsõliina Keskkool, Talina Pedagoogilinõ Instituut, 1995. a, kunstiooppaja kutsõh. Kõnõlõs vajadusõl seto, eesti, vinne, inglise, soomõ kiilt.

Tüükäük: Kanuti restauraator, Merimetsa Tugikeskusõ kunstitearaapia kabinet juhataja; Obinitsa Põhikooli kunsti- ja käsitüüppaja; vabakutsõlinõ kunstnik-dekoratiivmaalija, sõlgsepp ja ehtemeistri.

Erialanõ vai muu hindätävvenämine: Fresko- ja dekoratiivmaalijidõ opingu' Veneetsiah San Servolo oppõkeskusõh. Tõnis Vindi Studio 22. Metallehistüü oppõkursus EKA-h, juhõndaja' Rolf Pachel, Ellen Tamm, Kärt Summatavet.

Erialanõ tegevüs: Alatõh 2006. aastast tegev hõpõsepänä. Suurõ sõlõ' ja tõsõ' ehte' eräkogodõh, muuseumidõh. 2011 suur ehtenäütüs Eesti Rahvusraamatukogõh konverentsi „Ornamentaalne“ raamõh. Illustratsiooni' teosilõ: Aleksander Heintalu eepos „Kuld-mamma“; Kauksi Ülle „Käänüpäiv“; „Seto lugõmik“, Jaan Sandra muinasjutu „Kahrukõrvaga Ivvan“. Ajakirä Peko Helü päätoimõtaja, 7 numbrit. Maalinäütüse' ütsindä vai rühmilde 2001. aastast Iskariih, Helsingih, Permih, Talinah.

Ütiskundlik tegevüs: Osavõtt hõimuiritüstest alatõh 2001. aastast. Sõnõlinõ ja killõ seto koorih Seto Miihi Summ, laulja seto bändih Tuhkwizza. Taarka Perimüstiatri asutaja ni näütteleja. Seto Kuningapäävä kasatskimeistri. Järest nelä aastal Seto Kuningriigi ülembsootska. Seto Kuningriigi Kroonikõgo liigõh. Soomõ-Ugri kultuuripääliina Obinitsa 2015 liinapää.

sõmi ja sõs pidi kõlgusõh hainu sõkma, ja ku kardõhkvõtutalgo' olliva' – vanaesä õks käve säälingi. Sõsku miihilaululaulõti tarõh, sõs ma lavva all kulssi latsõna, pidi paigal püüsimä ja vakka olõma, ku lindstüs käve. Tuu läts perüs pikäle, õs julgu' lavva alt vällä ka tulla'.

Kunas Sul muudsa ansambli laulja karjäär alas' ?

Obinitsa kooli aigu olle koolibänd, vanõmba' poisi' mängsevä' pille – tuuaigsit popmeelodijit „Arm on aare“ ja „Must ronk“ sai laultus. Seto-võrokeeliline bänd Lõkõriq alost' 2001. aastal – umakiilde pantu' poplaulu' ja rahvalaulõ töötusõ' olli' ka umal aol kõva helü ja illos sõna.

Kuis Tuhkwizza sündünü?

Seto Miihi Summa mihiiga Ostrova vestivalil nelli aastat tagasi tull' sääne märgõ. Asutaja' Järvelilli Rein, Pai Peeter, Pii-

risilla Aivar, ma'. Nüüd mäng Peetri asõmõl timä poig Kaur. Üts vahtsõnõ pillimiis kah om – Jakovlevi Ott. Meelüs kuuh kävvü' ja ütist stiili aija'. Nüüd om lännü saund ka parembas – appi tull' nuur helümiis Suuna Robert.

Kuis Sa sis näütlemise ja laulmisõ asõmõl hoopis kunsti opma lätsit? Määne oll' edimäne suur maalritüü?

Kunstioppust tull' jo latsõna imä Raili ja vanaimmi käest – õks tetti nuid kaltsuvaipu. Väiko latsõna oll' väiga huvtav sääl piilivaihõl ukõrda'.

Olõt ka dekoratiivmaali-jana tegutõõnu.

Setomaal om Su maalit näütüses

Setomaa Turismitalo

Taivaalodsõ nulga pidosaali otsasaina', olõt aadõrdanu mõõblit ja marmorirõnõ näütüses Rakvere tiatři fuajeed. Mis Sa

Evar graviir.

Eräkögo pilt.

Setomaa ülembsootska Hõrna Aare õnnitlõs Riitsaarõ Evarit:

Pall'o aastit sootska Riitsaarõ Evarilõ, kiä om kimmäs seto hõpõsepp, seto laulumiis, seto tandsumiis, pillimiis. Teno, õt meil om sääne seto rahva poig, kiä täämbä (29. oktoõbril) joud umma hõbõhõtsõhe-kullatsõhe täüsmehel ikkä.

Riitsaarõ Evar ja Järvelilli Rein.

Matvei Arvi pilt.

10 aastat Talinah teit ja selges opõt?

Olli Merimetsa tugikeskusõh kunstikabineti juhataja. Aastit tüüti restauriirmiskeskusõh Kanut – restauriirse vannu raamatit ja maalõ. Elooppus oll' tuu aig. Näie tuud aigu, ku riik üttest süsteemist tõistõ käändü. Sõs viil tuu, õt ku ütisk või olla' rahvasummah ja vastapite.

Nii ku Obinitsa 2003. aastal püüsimä jäit, valiti Sinno ka ülembsootskas. Ku sagõhõhe Peko Sullõ hinnäst ilmut' ? Mis om ülembsootska olõmisõ man müüdäpämäläda?

Tiid, kas tuu alati Peko om, unõnäo' ommava' õks tõõnõkõrd selgembä', tõistvuuri mõistukõnnõga. Mänguruumi jakkus. Ülembsootska man edimält õks – uma kodomaa ja rahva hüäs! Tõõsõna vaest – tiidmine, õt midä saa käehõlvõ „kaardipakiga“ är tetä', kinkõga ja kuismuudu. Ja tuujaos aigu om veid'o.

Nüüd teenit umma esämaad Setomaa sõlõmeistrina? Kas tollõ raa pääle suunas' Sinno ka Peko?

Kiä sõs viil! Sõlgki viljakusõga kõüdüseh. Aga täpsemält saa lukõ' raamatust, mis 9. novembril trükivalgust näge. „Sõlõ luumine“, film tuul teemal, sai valmis suvõl. Sõlõraamat om ilmumah Mardilaados.

Setomaal omma' hõimusideme' kõva', kuis piät pühhi vai viidät muid'o aigu uma hõimu ja perrätulõjõidõga?

Aig-aolt lõkkõ veereh märgõtatõh, vahel lauldõh-tandsõh, sünnüpäivil, pühhi aigu, kirmassil, kuningriigih ja muil sündmüsil. Ts'urrõga käve Lätih Tarzani lõbustuspargih turmah kah, peräh avitiva' kõik puid ka talvõs unkohe visada'. Ummamuudu hõimusideme' kõütvä' ka soomõugri hõimurahvidõga. Nä omma' ka umadsõ'.

Vaivalõt õt seto kultuurih määndegi vaba aig ku sääne om, a mis Sa tiit hüämelega vaeldusõs vai meelekosutusõs?

Minevä suvi korssi mõtsast põdrakanepit ja tei tuust ivvan-tšaid. Meelüs ravimtaimiga tegeldä' tuust aost, ku koolih kävveh oll' Obinitsa koolih kõrd, õt pidi tuuma suvõl kor'atu' ravimtaimi.

Mavei õks pedäjakasvõ jalõhmusõhäftsmit. Suvel meelüs uijo'. Sausann om kontimüüdä. Vaihõpäl meelüs mõnt võimlõmishar'otust ka tetä', mõnt sirotust.

Meelüs mõtsah jalotaminõ, reisiminõ, meri. Meelüs Petseri kloostri kellämäng.

Väraska noored.

Foto: erakogu

Väraska noorte mitmekülgne ja tegus sügis

Väraska Avatud Noortekeskuse hooaeg on olnud väga mitmekülgne ja sündmusterohke. Osalejaterohked huviringid on hoo sisse saanud ning lisaks igapäevategemistele on toimunud emotsiooniderohke noorteöö, väsitav, kuid lõbus tantsupäev ning silmaringi laiendav väljasõit.

TRIINU ARUND
Väraska ANK juhataja

Septembri lõpus küllastasid Väraska Gümnaasiumi õpilasesinduse liikmed Vastseliina Gümnaasiumi ja noortekeskust ning lõpetasid päeva Tartus Apollo kinos. Eesmärk oli tutvuda ja luua sõprussuhteid Vastseliina Gümnaasiumi õpilasesinduse ja Vastseliina noortekeskusega. Septembri viimasel reedel toimus Väraska noortekeskuses noorteöö, külala tulid teenistuskoer Draama koos koerajuhiga ning lisaks Consuelo Laanemäe-Räim ja noorsoopolitsei Aliisi Udras, kes rääkisid noortega narkootiliste ainete laastavast mõjust inimorganismile.

13. oktoobril osalesid Väraska noortekeskuse noorema rühma (1.-4. klass) tantsijad Vastseliina rahvamajas tantsupäeval, kus lisaks lavakogemusele said noored teadmisi tänavatantsust, akrobaatikast ja eesti tantsust. Kõige meeldejäävam sündmus oli 19. oktoobril Väraska Kultuurikeskuses, kus Väraska koolinoored tõid lavale oma moekollektsiooni koolivormi teemal. Moeõud alustas folk-

Moesõu.

Foto: erakogu

looriansambel NOID ja lõpetas humoorikas vilistlaste etteaste „Väraska elukool“. Anete Vabarna eestvedamisel lavale toodud „Tunkede kollektsioon“ löid kaasa ka hetkel kaitseväes teenivad noormehed Karel Hinno ja Magnus Kapten. Sinna vahele mahtus värvikaid etteasteid Väraska Gümnaasiumi õpilastelt. Žüriiliikmed Oliver Lillestik, Doris Kudre ja Hanna-Maria Laane nimetasid oma lemmikuks 7. klassi, kelle ülesandeks oli luua koolivorm Rāpina Aianduskooli õpilastele. Rändnöela omanikuks sai 10. klass, kes oli valmistanud kollektsiooni Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias õppijatele, publiku lemmikuks nimetati 2. klass, kes olid saanud ülesandeluua koolivorm Tartu Tervis- hoiu Kõrgkoolile. Esile tõsteti veel Kennet Gabriel Kadarpik, kes sai eripreemia laia naeratuse eest, Emilia Roose, kes sai preemia parima puusanõksu eest, Karolin Tuul sai tunnustuse efekitse kombo eest ning kõige humoorikamaks nimetati Tõnn Raudoja.

Noorte korraldatud sündmus oli toetuseks, et õpetajate, vanemate ja noorte vaheline hea koostöö on oluline, kuna selle tulemusel sünnib alati midagi erakordset. Kiidusõnad kõigile klassijuhatajatele, lastevanematele, noortele, helipuldil olnud Raiki Metsale ja noorsootöötajale Triinu Kotovile.

19.-25. novembril on tulemas Eesti noorsootöö nädal, mille eesmärk on noorsootöö populariseerimine. Väraska noortekeskuses on kavas avatud uste nädal. Võimalus on tulla uudistama ringitunde (parkuur ja tantsutunnid) ning 21. novembril alates kella 16 osalema käsitöötunnis „Südamega kingitus“. Juba neljandat aastat meisterdavad Väraska noored kingitusi, mis kolmandal advendil jõuavad valikuliselt üllatusena Setomaa vallas elavatele lastele.

23. novembril kell 18 toimub noortekeskuses koolinoortele kadripäeva eelne maskipidu, millega lõpetame noorsootöö nädala ning jääme ootama jõuluaega.

AS Väraska Sanatoorium – Võru maakonna aasta tööandja 2018

24. septembril 2018. aastal valis Võru maakonna aasta ettevõtjate tunnustamise hindamiskomisjon välja ettevõtjad, kellele anda tunnustus märkimisväärse panuse eest maakonna arengusse.

KERSTI VIRRO

Väraska Kuurortravikeskuse turundus- ja kommunikatsioonijuht

Võru maakonna aasta tööandjaks 2018. aastal valiti AS Väraska Sanatoorium, kes annab hetkel tööd ligi 120 töötajale. Konkursile esitati tunnustamiseks 11 kandidaati ja hindamine viidi läbi esitatud kandidaatide vahel. Hindamisel vaadati ettevõtete majandusnäitajaid, üldist arengut, panust ja olulisust Võru maakonna ettevõtluskeskkonnale ja seda, kuidas ettevõtte väärtustab oma töötajaid. Tegemist oli avatud konkursiga, millele võib iga füüsilise ja juriidilise isik esitada kandidaate. Autasude ning Võrumaa Arenduskeskuse tänukirjade üleandmine toimus 4. oktoobril 2018 Võrumaa Toidukeskuses ettevõtjate pidulikult autastamisüritusel. AS Väraska Sanatooriumi meeskond on tunnustuse üle väga rõõmus, sest olene Võru maakonna koosseisus olnud alla aasta. Hea teada, et meie panust maakonna arengusse ühe suurima tööandjana on märganud.

Hetkel ongi töös mitu olulist piirkonna ainulaadset ressursse uurivat projekti. Üks neist on Väraska leiukoha mineraalvee sobivuse uurimine loodusliku ninasprei tootmiseks. AS Väraska Sanatoorium soovib Väraska mineraalveet kui unikaalset maapõueressursi praegusest veelgi enam väärtustada ning leida sellele uus ja innovaatiline kasutusvõimalus. Selleks on nii Eesti kui ka kogu maailma kontekstis unikaalse toote – loodusliku mineraalveel baseeruva ninasprei – valmistamine. Teine projekt uurib Väraska magevee ravimuda ja mineraalvee vaniprotseduuride mõju tööalase inimese lihaspingetele ning ravimuda üldvanni ja ravimuda üldmähise mõju kõrgvererõhu diagnoosiga haigetel. See näitab, et ettevõtte on innovaatiline ja kasutab piirkondlike ressursse nii tootearianduses kui ka teenuste tohusamaks muutmisel. Ja kui ettevõtte lähed häästi, on ka töötajad ning kliendid rahul. Ettevõtte arendustegevustega aitame kaasa nii Setomaa kui ka Võrumaa arengule.

Kaasaegne kuurortravi, mida Väraska kuurortravikeskus osutab, on suunatud tervise säilitamisele ja haiguste ennetamisele. Erinevad pakettid on välja töötatud meie pikaajalisele ko-

Võru maakonna aasta tööandja 2018 auhind.

gemusele ja erinevatele uurimustöödele tuginedes. Loomulikult pakume ka majutus kahes hotellis ning paindlike loogastuspakette koos veekeskuse külastustega. Pakume palju erinevaid hoolitsusi ja protseduure, näiteks ravimuda üldvann, pärlivann mineraalveega, looduslik mineraalveevann, klassikaline käsimassaaž 25 minutit jpm. Julgustan kõiki tulema oma tervist turgutama ja meie meeskonna poolt pakutavaid teenuseid ja hoolitsusi nautima.

Veekeskuses toimub igal teisipäeval kell 19.00 vesiaerobikatreening Janika Teervalti juhtimisel, Lahe kohvikus on teisipäeviti folklooriõhtud ning reedeti meeleolukad tantsuõhtud. Veekeskuse Näki kohvikus saab kiire kõhutäie ja käesoleva aasta aprillis avatud Lahe Res-

tos on iga päev kell 14.30-16.30 avatud lõunasöögibistruu, kus pakume toitlustust neile, kes ei majutu sanatooriumi ja veekeskuse hotellis. Lisainfo kõigi Väraska kuurortravikeskuse teenuste ja ürituste kohta leiate meie kodulehelt www.spavarska.ee.

Kui otsite meeldivat kingitust oma sõpradele või lähedastele sünnipäevaks või jõuludeks, siis soovitan omalt poolt sanatooriumi või veekeskuse kinkekaarti, mis on väga paindlike võimalustega. Võimalik on endal määrata rahaline väärtus või soetada kinkekaart konkreetsele pakstile ja teenusele. Ostkem ikka kohalike ettevõtete teenuseid ja tooteid, sest väärtustades oma piirkonna tegijaid ning loodusressursse, viime üheskoos Setomaa elu edasi!

Mikitamäe-Väraska teelõigu pidulik avamine

25. oktoobril kogunes rahvas Mikitamäe-Väraska teelõigu pidulikule avamisele. Rattaga startis Mikitamäelt ja Värskast avamisele kokku paarkümmend inimest. Kohal olid ka Maanteeameti esindaja, projekterija, ehitaja ja järelvalve esindaja. Kõik said osa ka kontserdist ja peolauast.

Poola – nii sarnane, nii erinev

Päikeselise septembrikuu keskel otsustas seltskond piiriveerelasi (MTÜ Piiriveere Liider liikmed ja sidusrühmalikud) sõita bussiga läbi Baltimaade tutvuma Poola LEADER tegevusgruppidega ja sealsete objektidega. Kuna terve Poola küllastamiseks puudus vajalik ajaressurs, siis keskendusime peamiselt Ida-Poolale. Reisiseltskonda ootas ees kuuepäevane bussireis.

Esimese päeva hilisõhtuks jõudsimme Kiernusy puhkekompleksi, mis asub Tykocinis Bialystocki lähedal. Kiernusy on vaikne maakoht, kus väikesed külateed siuglevad korrastatud talumajade, veesilmade ja karjamaade vahel. Puhkekompleksi toad olid huvitava ja koduse sisekujundusega – justkui oleksid tulnud õõseks vana-vanaema juurde, kõikjal olid perepildid ja ajastukohane mööbel. Kahtlemata väärtsid uudistamist ka kõrts, muuseum ja piisonite aedik.

Järgmise päeva hommikul asutasime ennast Krakowi, kunagise Poola kuningriigi pealinna poole teele. Krakow on esimene UNESCO poolt maailma kultuuripärandi nimekirja kantud linn. Peatuse tegime Krakowi vanalinnas. Euroopa kauneimaks peetud turuplats, Rynek Glowny oli täis vilgast sagimist. Elevust tekitas meis, reisisellides ka muusika ja laulu saatel mööda linna keskvaljakut liikuv nunnade ja munkaderongkäik. See oli ootamatu ja nii teistmoodi. Teistmoodi olid ka lossihooned – iga ajastu ja valitseja oli lisanud hoonetele oma detaile, nii moodustus kummaline, kirev ja mitte millegagi sarnanev koosul. Õhtusest Krakowi vanalinnast jäi lahkuvaid küllastajaid selja tagant pildlema kaljurahnul seisv eluusuures draakon.

Uus päev tervitas meid juba Wieliczkas. Küllastasime üle 700 aasta vanust Wieliczka soolakaevandust. Kaevandus varjas endas lugematul hulgal koopaid, milles peitusid kabelid, maa-alused järved, mälestused seal elanud ja töötanud inimestest ja hobustest ning liisaks oli seal üks imeline suur kirik, mida kaunistasid erinevad piiblitlugusid kajastavad soolareljeefid ja soolakristallidest kroonlühtrid. Wieliczka kohaliku LEADER tegevusgruppi Wieliczka esindajaga, kes tutvustas kohalikku kultuuri- ja turismikeskust, mis oli rajatud ja sisustatud LEADER toetuste abil. Üheskoos tegime tiiru ka linna peal – käisime Püha Sebastiani kirikus ja Wieliczka turuväljakul ning vaatasime Frantsiskaani kloostri ja Żupny lossi. Jutuaajamisest kohaliku tegevusgruppi esindajaga selgus, et meie maadel on palju ühist, samas oleme me nii erinevad.

Sarnane on rahvuste keeruline ajalugu ja eneseleidmise püüe tänases maailmas. Suurima erinevusena võib kohe nimetada Poola katoliiklikke traditsioone, mis paistavad silma igal sammul.

Võrdlus sarnasuste ja erisuste osas kehtib ka LEADER tege-

Bieszczady käsitöökool.

Foto: Lembit Sikk

vuse kohta – kui jätta kõrvale erinevused mastaapides (Eestis on 26 kohalikku tegevusgruppi, Poolas üle 300) siis LEADER põhimõtteid ja töökordaldu on nagu meil Eestis.

Neljandat, kõige sisutihedamat päeva alustasime hommi-kupäikeselises Sanokis, kohalike kohaliku tegevusgruppi Zielony Rower esindajaga, kes korraldas ka terve päeva programmi.

Kõigepealt küllastasime Myczkówis Bojko kultuuri muuseumi ja kohtusime muuseumi omaniku Stanisław Drozdiga, kelle erakogud moodustavad suurema osa näitustest. Nii mõnigi muuseumi eksponaat tuli külastajatele oma kodust tuttav ette. Läbi kolme korruse ulatuv eksponaatide kogu oli muljetavaldav.

Bojkode muuseumist viis tee meid Solinale, kus imetlesime Poola suurimat tammi ja tegime tunnise laevasõidu Solinskie järvel.

Seejärel võtsime jälle bussis kohad sisse ja sõitsime Bóbrkisse, maaturismi tallu Bazyl. Talu peremees Andrzej Kusz oskab valmistada krepp-paberist kõige uskumatuid lilli. Meile korraldati väike töötuba ja vahet endalegi üllatuseks lahkusid tublimad meist talust, käes omavalmistatud elutruu roos – elu on lill.

Uherce Mineralnes sai läbi astunud Bieszczady käsitöökoolist. 100 aastat vanas koolimajas oli käsitöökool asutatud alles sellel aastal. Seal oli keraamika töötuba, kalligraafiaklass jm. Oli imekspandav, kui palju võib lühikeses ajaga hea tahtmise korral ära teha. Enne lahkumist tegime grupipildi suure maaliga kaunistatud seinajuures.

Päeva programmijuhiga jäeti selleks korraks huvasti Bieszczadzkie Dreznys Rowerowe peajaama kõrval. Sellest jaaast on saanud turismiattraksioon tänu sinna spetsiaalselt turistide jaoks rajatud dresinidele.

Lõpetasime pika ja huvitava päeva ühise südaõise jalutuskäiguga Zamościs.

Poola programmi viimasel päeval jõudsimme Sokółkasse, kus kohtusime kohaliku te-

gevusgrupiga Szlak Tatarski, küllastasime väikest mošeed Bohonikis ja tegime peatuse moslemite surmuaias.

Mošeed tutvustanud soliidises eas proua äratas meis oma uhke peakatte ja nõudliku tooniga aukartust. Kuid kui vöö-

rustaja silmad kelmikalt särama löid ja selgus tema peakatte saladus, asendus meie emane ettevaatlikkus sooja emotsiooniga.

Jälle oli üks kohtumine jäänud seljataha ja buss hakkas iga tunniga kodule lähenema. Õh-

Setomaa Vallavolikogu istungid

5. oktoobril Värskas

- Kinnitati „Setomaa valla arengukava 2018–2027“.
- Kehtestati „Setomaa Hooldekodu põhimäärus“.
- Kiideti heaks osaiühingu Verska Calor, osaiühingu Meremäe Vesi ja osaiühingu Katel ühinemine ja ühinemisleping.

25. oktoobril Värskas

- Võeti vastu Setomaa valla 2018. aasta I lisaelarve kogumahauga 153 232 eurot.
- Määrati Setomaa Vallavalitsuse 2018. ja 2019. aasta konsolideeritud majandusaasta aruande auditeerijaks ja konsolideerimisgruppi kuuluvate äriühingute 2018. ja 2019. aasta raamatupidamise aastaaruannete ülevaatus- läbiviijaks osaiühing AMC Audit.
- Kehtestati „Setomaa Muuseumid põhimäärus“.
- Kehtestati „Setomaa valla koolieelsete munitsipaalasutuste vanemate poolt kaetava kohatasu määr ja tasumise kord“ – alates 01.01.2019 on kohatasu määr ühes kalendrikuus ühe lapse kohta 12 eurot. Perede puhul, kus lasteasutuses käib kaks ja enam last, on kohatasu määr ühes kalendrikuus ühe lapse kohta 10 eurot.
- Otsustati jätkata Setomaa valla eelarvest teiste kohalike omavalitsuste üldhariduskoolide tegevuskulude katmist vabatahtlikkuse alusel kuni 31.12.2019 või kuni seaduse muudatuseni.
- Otsustati maksta alates 01.01.2019 eralasteaia pidajale tegevustoetust kuni 20% Vabariigi Valitsuse kehtestatud palga alammäärast ja eraüldhariduskooli pidajale tegevustoetust 25% Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud õppekoha tegevuskulu piirmäärast maksumusest lapse kohta, kelle rahvastikuregistrijärgne elukoht on Setomaa vald.
- Tunnistati kehtetuks Võrska Vallavolikogu vastu võetud Värska Muusikakooli õppetasude määrused – uued tasud kehtestab vallavalitsus.
- Otsustati algatada Väike-Rõnsa külas asuva Ani maaüksuse detailplaneering, mille eesmärgiks on katastriüksuse jagamine, ehitusõiguste määramine, juurdepääsute rajamine. Otsustati mitte algatada Ani maaüksuse detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilist hindamist.
- Valiti Setomaa Vallavolikogu sotsiaalkomisjoni esimeheks Einar Oinak ja aseesimeheks Svetlana Rattus, kultuurikomisjoni esimeheks Aarne Leima ja aseesimeheks Annela Laaneots.
- Kinnitati vallavolikogu sotsiaalkomisjoni koosseis: komisjoni esimees Einar Oinak, komisjoni aseesimees Svetlana Rattus, liikmed Ivi Alve, Triinu Arund, Eevi Niido, Katrin Rahusoo, Feliks Raudkett, Merju Viskar.
- Kinnitati vallavolikogu kultuurikomisjoni koosseis: komisjoni esimees Aarne Leima, komisjoni aseesimees Annela Laaneots, liikmed Aare Horn, Veiko Jäämets, Ingrid Kala, Svetlana Rattus, Tiia Saarestik, Meel Valk.

tune tee viis meie reisiseltskonnala läbi talust Stanica Kresowa, mis asus metsapargi Poczopek Silverium kõrval. Talus oli LEADER toetustega ehitatud külastemaja ja hobusetall ning -aedik. Talu omanikud on ise aktiivsed LAG liikmed. Rõõmsa üllatusena selgus, et pere naine oli samal päeval sõitnud õppereisile Hiiumaale.

Viimase päeva hommik Poo-

las leidis meid imekauni Wigry järve äärest. Ilm oli Poola reisi ajal olnud suvine, julgemadsaid veel isegi Wigry järves ujumas käia. Ja oligi aeg selleks korraks Poolaga huvasti jätta. Reis Poola pakkus uusi kogemusi, uusi tutvavaid, meeldivat seltskonda ja inspiratsiooni, millega minna sügisele vastu.

Piiriveere Liideri büroo

Ametnike ja töötajate kontaktid Setomaa vallas

Vallavanem Raul Kudre
525 6695
raul.kudre@setomaa.ee

Kantselei

Vallasekretär Martin Sulp
vallavalitsuse teenistuse korraldamine, vallakantselei tegevuse juhtimine, andmekaitse
796 4733, 513 3960
martin.sulp@setomaa.ee

Vallasekretäri nõunik Helle Palok (Meremäe)

volikogu tegevuse korraldamine, sünni, surma, elukoha registreerimine, kirjade registreerimine
785 6651
helle.palok@setomaa.ee

Kantseleispetsialist Raili Mõttus (Mikitamäe)

sünni, surma, elukoha registreerimine, kirjade registreerimine, Mikitamäe piirkonna kultuuritegevus
795 4433, 5629 3445
raili.mottus@setomaa.ee

Kantseleispetsialist Margarita Kõdala

sünni, surma, elukoha registreerimine, kirjade registreerimine
796 4733
vald@setomaa.ee

Sekretär Keiu Einla (Luhamaa)

kirjade registreerimine, raamatute laenutamine Lütä küla laenutus-punktis
5333 5834
luhamaa@setomaa.ee

Finantsosakond

Osakonna juhataja Leie Hääl
796 4772
leie.haal@setomaa.ee

Vanemraamatupidaja Kaja Pargas
785 6685
kaja.pargas@setomaa.ee

Raamatupidaja Liina Metsakaev
785 6685
liina.metsakaev@setomaa.ee

Majandus- ja arenguosakond

Osakonna juhataja Erika Joonas
planeeringud, maatoimingud
796 4647, 5745 0133
erika.joonas@setomaa.ee

Ehituspetsialist Tiina Lepasaar
ehitustegevus, maamaks
785 6635, 506 3225
tiina.lepasaar@setomaa.ee
Värska T 13.00–16.00, R 9.00–12.00,
Mikitamäe K 8.30–16.00,
Meremäe N 8.30–16.00

Arenduspetsialist Ülle Herr
hanked, külaelu korraldamine, projektid
785 6635, 5387 2266
ylle.herr@setomaa.ee

Majanduspetsialist Lauri Saar
valla teed, tänavavalgustus
796 4746, 520 4526
lauri.saar@setomaa.ee

Haldusjuht Tarmo Kõiv
heakord, jäätmed, hulkuvad loomad, vallavara haldamine
5629 3444
tarmo.koiv@setomaa.ee

Haridus- ja kultuuriosakond

Osakonna juhataja Karin Viljus
osakonna juhtimine ja valla haridusasutuste ja kultuuri korraldamine
5855 2772
karin.viljus@setomaa.ee

Sotsiaalpedagoog Karmen Liping
profülaktiline töö probleemsete laste ja peredega.
5332 1871
karmen.liping@setomaa.ee

Kommunikatsioonispetsialist Kelly Kittus

valla sise- ja väliskommunikatsioon, ajaleht Vahtsõt Vallah
522 0661
kelly.kittus@setomaa.ee

Sportidõtõtaja Rein Zaitsev
spordiürituste planeerimine ja korraldamine, tervise- ja spordirajatiste korrashoid
5345 5911
rein.zaitsev@setomaa.ee

Sotsiaalosakond

Osakonna juhataja Merike Tein
796 4769, 513 4809
merike.tein@setomaa.ee

Sotsiaaltöõspetsialist Kaja Rõžikov (Mikitamäe)
795 4346, 5660 0390
kaja.rozikov@setomaa.ee

Sotsiaaltöõspetsialist Eve Breidaks

785 6640, 508 6461
eve.breidaks@setomaa.ee
Meremäel: E 8.00–12.00, 13.00–16.00, N 13.00–16.00
Luhamaal: N 11.00–12.00

Sotsiaaltöõspetsialist Anneli Jänemägi (Värska)
5385 4990
anneli.janesmagi@setomaa.ee

Lastekaitsepetsialist Riina Siigart
5629 3440
riina.siigart@setomaa.ee

Muhe inimene ja mahe Võru maakond

5.-7. oktoobril toimusid Vastseliinas Võrumaa kohaliku elu edendavate ideede loometalgud "Vunki Mano".

**MARIS ANDRELLER
MARI KAISEL**

Tegemist oli häkatoni stiilis nädalavahetusega, kus ideede omanikud said oma meeskonda kaasata eksperte ja muid abilisi, et ideaalgeid üheskoos edasi arendada ja toimivate lahendusteni jõuda.

Osalema olid oodatud ideed, mis muudaksid kohalike inimeste elu läbi innovaatiliste lahenduste mugavamaks ja paremaks.

Päevad olid pingelised ja venisid välja hiliste öötundide ni. Pärast neljakümend kaheksat tundi kestnud tuliseid arutelusid, rasket tööd ja tulemuste esitlemist valis mentoritest ja ekspertidest koosnev žürii peaaühinna vääriliseks idee "Mahedast ja Muhedast Võrumaast", mis pälvis ka parima tervist toetava idee auhinna. Just mahedast ja muhedast Võrumaast selles artiklis juttu tulebki.

Maheda Võrumaa algatusgrupi pani kokku ettevõtja ja mahetootja Margus Timmo, kes on Setomaal maheda piirkonna mõtet juba mõnda aega eest vedanud.

Algatusgrupiga liitusid Sigre Andreson, Maris Andreller ja Mari Kaisal Setomaalt ning Britt Vahter, Kaja Kesküla ja Aivar Nigol Võrumaalt. Ühiselt jõuti plaanini laiendada mahetootjate algatust üle terve maakonna.

Maheda Võrumaa alga-

Mahe ja Muhe.

Foto: erakogu

tusgrupp tuli häkatoni ideega, et Võru maakonnas võiks luua eeldused suurema mahetootjate tekkeks ning loometalgutel taheti välja töötada mahetootjate loomise ja edendamise tegevuskava.

Töö käigus ja mentorite abiga saadi aga aru, et mahetootjate loomiseks ei saa olla eesmärk – see on vaid vahend suurema eesmärgi ehk meie inimeste parema tervise ning tervema elukeskkonna saavutamiseks.

Üks tervist kõige rohkem mõjutavatest faktoritest on kahtlemata toit – sa oled see, mida sööd.

Mahe- ja tavatoidu võrdlusuuringud on kinnitanud, et

mahepõllumajanduslikult kasvatatud toit on toitainerikkam ning sisaldab oluliselt vähem taimekaitsevahendite jääke, mis põhjustavad näiteks astmat ja ülekaalulisust.

Kuna perede toidulauda on mõjutada väga keeruline, siis otsustasime läheneda sellele toidule, mida pakutakse koolides ja lasteaedades. Usume, et riikliku rahaga tuleks toetada tervislikke valikuid.

Samuti jõudis selleni, et tervislikuks toiduks pole vaja mitte ainult mahedat toorainet, vaid ka tasakaalustatud menüüd.

Kindlasti eisaame üleõminna üle 100% mahedale toidule,

kuid saaksime alustada nendest mahedalt kasvatatud toorainetest, mida kohapeal piisavalt palju pakkuda on.

Kindlasti tahame teha tihedat koostööd koolikokkade, kes on menüüde koostamisel ja toorainevalikul võtmeisikud. Usume, et tehes väikesi samme, saame järk-järgult edasi liikuda suure eesmärgi poole.

Millised siis võiksid olla konkreetsed järgmised sammud maheda ja muhedast Võrumaa saavutamiseks?

Loometalgute käigus jõudis algatusgrupp selleni, et esmalt tuleks uurida, kuidas ja kust praegu toitu meie maakonna lasteasutustesse tellitakse.

Külade koostöö meeskond Kairi Orav, Helle Palok, Katrin Volman, Raili Mõttus, Kersti Virro ja Enely Muna. Foto: Kersti Virro

Teiseks tuleks kaardistada piirkondlikud mahetootjad ja nende tootang ning uurida, missugust koolitoidu toorainet saaks kõige kergemini ja soodsamalt eestimaiste mahetootjate asendada.

Kolmandaks tuleks luua digitaalne platvorm, mille abil on toidu tellijatel (nt koolide kokkadel) lihtne mahetootjate hankida ja lähtuvalt pakutavast kaubast ka lastele sobivaid menüüsid koostada.

Muidugi on selleks vaja ka kohalike omavalitsuste toetust, et kohalik mahetootjate leiaks tee hanketingimustesse ning suureneks nõudlus mahetootjate järele.

Täna teame, et mitmete Euroopa linnade ja külade koolid on juba 100% mahetoidule üle läinud.

Taanis ja Itaalias on mahe koolitoidu reegel, mitte erand, ning Tallinnas alustatakse peatselt pilootprojektiga, kus kuues koolis ja lasteaias minnakse üle mahetoidule.

Mida rohkem hakatakse mahetoidu tulevikus kindlate hangetega tellima, seda rohkem motivatsiooni on ka põlvkondadel mahetootmisele üle minna.

Lõpptulemus on see, et mahetoidu hind odavneb, loodus saab puhtamaks ning inimesed tervemaks ja muhedamaks!

Setod andsid Võrumaalt Vunki Mano

5.–7. oktoobri toimusid Vastseliinas Vunki Mano häkatoni stiilis loometalgud, kus ligi 100 inimest arendasid kohaliku Võrumaa elu edendavaid ideid.

KERSTI VIRRO

Setomaa patrioot ja Vunki Mano ideetalgutel osaleja

Nädalavahetuse jooksul tehti tööd kümne erineva ideega, mille lahendused kanti pühapäeval publikule ette ja mille hulgast valis žürii elluviimiseks kõige kühemad. Kõigepealt tänan Timmo Margust, kes mind loometalgutele kutsus. Tema ise oli Mahe ja Muhe meeskonnas, kes otsisid võimalusi, kuidas mahetoidu jõuaks meie koolilaste lauale. Mul on hea meel, et nende mahedama Setomaa idee osutus loometalgute võitjaks. Palju õnne!

Meie meeskonna ideeks oli külade koostöövõrgustiku arendamine. Hiljem otsustasime liituda meeskonnaga, kes oli mures kogukonna transpordi toimimise pärast. Tegelikult transpordimure maapiirkonnas ning külaelanike koostöö on väga tugevalt omavahel seotud. Kui sa tead ja tunned oma naabrit, siis üheskoos on

palju lihtsam muredele lahendusi leida. Ja lõpuks oligi meil koos kuueliikmeline heas mõttes maalt pärit emalõvidest koosnev meeskond, kes hakkas välja nuputama võimalusi, kuidas hajaasustusega piirkonnas korraldada kõigile sobivat transporti sobival ajal. Meie meeskonnas olid 3 pikka päeva kohal Kersti Virro, Raili Mõttus ja Helle Palok Setomaalt, Katrin Volman ja Kairi Orav Võrumaalt ning üliõpilane Enely Muna Raplamaalt.

Meie meeskonnas oli kaks Võrumaalt elavat ema sarnase murega. Neil on kooliealised lapsed, aga ühistranspordi ajad ei klapi ja koolitranspord nendeni sobival ajal ei jõua või on bussijaam kodust liiga kaugel. Emad on pidevast logistikamurest kurnatud ja igapäevane edasi-tagasi sõitmine kooli, kodu, töö ja huvikooli vahel on väsitav. Hakkasime otsima murele lahendusi. Esiteks on tarvis kogukonna tihedamat läbikäimist, et leida üles sama murega külaelanikud. Kui mõtlete oma küla peale, kas te tunnete oma naabreid? Kas te huvitute, kuidas neil läheb ja olete valmis mure korral oma abikäsi pakkuma? Mõelgem kõik pisut selle peale. Üheskoos teutsedes ja üksteisest hoolides on kõigil maal parem elada. Et külakogukonnad oleksid tuge-

vad, peavad naabrid omavahel suhtlema. Ja kui näiteks nende konkreetsete lapsevanemate mure leiab jagatud transpordi näol lahenduse, siis jääb neil emadelt rohkem aega üle, et pannaustada hoopis kohaliku küla arengusse või huvitegevustes osalemisele. See omakorda tagab õnnelikuma pereelu ja parema koostöö ühe piirkonna elanike vahel.

Meie lahenduse kohaselt on antud idee rakendamiseks tarvis teha järgmised sammud: esiteks leida üles oma lähipiirkonnas sarnase murega lapsevanemad või miks mitte ka eakamad inimesed, kes samuti ei pääse teenusteni neile sobival ajal. Ja teiseks üles leida inimesed, kes võibolla sõidavad iga päev üksi tühja autoga samas suunas, aga ka nemad ei tule selle peale, et nad saaksid kedagi oma auto peale võtta. Kool ja omavalitsus saavad olla abiks info jagamisel või ka toeks mure lahendamisel. Seejärel on tarvis korraldada ühine koosolek, kus tutvustatakse võimalusi kogukonna transpordi tekkimiseks ja lihtsaks suhtluseks FB või äpi abil. Meie ideetalgute käigus ei hakanud jalgrattast leitud, vaid otsustasime kasutada valmis mobiilset äppi GOKID, mille abil on lihtne kin-nises grupis jaotada transpordikoormust, märkides end ise

sõitjaks või märkides aja, millal on transporti tarvis. Loomulikult saab teha ka Facebooki kin-nise grupi, kus edasi suhelda.

Maainimesed on küll kannatlikud, aga vajavad samuti lähikondlaste tuge, seda enam, et eluks vajalikud teenused kolivad üha kaugemale. Kogukondlik läbikäimine on väga oluline ja aitab tagada küla tühjade talude täitumise uute tegusate elanikega.

Kui Setomaa piirkonnas on sellise transpordimurega inimesi, siis julgustan minuga ühendust võtma, kirjutades Facebooki postkasti Kersti Virro või e-mailile: kersti.virro@gmail.com. Olen valmis korraldama Setomaa suurema koosoleku, kus tutvustan meie ideed, mis võib mõnele perele tuua hea lahenduse jagatud transpordi näol.

Lõpetuseks tänan Vunki Mano loometalgute korraldajaid Kadri Kangrot, Taavi Karu, Martin Marki ja Mai Timmit. Kolme päeva jooksul oli kõht maitstvat tervislikku toitu täis, ajagraafikust peeti kinni ning asjatundlikud mentorid olid kogu aeg hüva nõuga toetamas. Kiidan ja tänan korraldusmeeskonda, tänu kellele said setod ja võrukad ühise laua taga koostööd teha ning ühiste eesmärkide nimel töötada. Ikka koos parema Võrumaa nimel!

Kersti Virro ja Raili Mõttus Vunki Mano loometalgutel Vastseliinas.

Foto: erakogu

Esimesed kuud Väraska Gümnaasiumis

Septembri teisel poolel alustasime Keskkonna-investeeringute Keskuse projekti erinevate õppekäikudega.

KRISTEL KODDALA

Väraska Gümnaasiumi õppealajuhataja

Huvitavaid õppekäike jagus kõikidele klassidele: 1.- 2. klass matkas ümber Ähijärve, 3.- 4. klass õppis loodus- ja matkatarvusi Siksali Arendusseltsi juhendamisel, 5. ja 7. klass käis Tartu Ülikooli muuseumi loodusõppetundides, 6. klass Piusa külastuskeskuses, 8.-9. klass matkas Paganamaal ja gümnaasistid külastasid Kohtla-Nõmme kaevandusmuuseumi.

Oktoobri esimesel nädalal tähistasime seto nädalat. Koolis toimusid erinevad tegevused: seinasõnastiku koostamine, kultuurihommik, setokeelne ettelugemine erinevates klassides. Külaskäis noorsootska Maria Grünberg, vilistlane Evelin Leima osales 1., 6. ja 7. klassi tundides, 10. klassi pärimuskultuuri tunnis õpeta-

sid seto keelt Jane Vabarna ja Anna Kuremägi. Koolinädala tunniplaan oli setokeelne, õpilased kandsid seto riideid ja püüti võimalikult palju suhelda seto keeles.

Õpetajate päeval võtsid võimu enda kätte 11.-12. klassi õpilased ja vilistlased. Õpetajatele said osaks õpilaste etteasted ja kingitused. Öhtul nautisid õpetajad Ugala teatris head seltskonda ja põnevat kriminaalkomöödiat.

10. oktoobril külastasid kooli Ameerika Ühendriikide diplomaadid Eestis: suursaadik Cliff Bond (ajutine asjur), konsul Carlo Boehm ja poliitika- ja majanduspoliitika diplomaat Brian Timm-Brock. Neid saatis Ameerika Ühendriikide saatkonna poliitika assistent Kai Kass. Kohtumisel gümnaasiumiastme õpilastega tutvustasid diplomaadid oma tööd.

Gümnaasiumiastme traditsiooniline rebaste ristimine algas hommikul kell kaheksa ja rebastele leiti erinevaid tegevusi terveks koolipäevaks. Päev lõppes vande andmisega.

Väraska Gümnaasiumi 6. klassi võistkond osales külalisvõist-

Seto nädal Väraska Gümnaasiumis.

Foto: Liina Palu

konnana Põlva maakonna 6. klasside õpioskuste olümpiaadil. Meie kooli võistkond saavutas 1. koha. Kuna Võru maakonnas sellel aastal piirkonna

olümpiaadi ei toimunud, esindab meie võistkond Võru maakonda vabariiklikul võistlusel.

Sportlikud tegevused ja nende aus hoidmine on Väraska

Gümnaasiumis olnud väga olulisel kohal. Eesti Jalgpalli Liit külastas 1.- 5. klassi õpilaste kehalise kasvatuse tundi ja tutvustas jalgpalli kui spordiala.

Sportlikud õpilased saavutasid erinevatel võistlustel mitmeid tunnustusi:

Võrumaa koolinoorte meistrivõistlused orienteerumises – Anni Linnus (I koht), Timo Kudre (III koht); Eesti Koolispordi Liidu orienteerumise meistrivõistlused – Timo Kudre (II koht); Võru maakonna koolinoorte murdmaajooks – Andris Smorodin (PB 1000 m, I koht), Egert Naruson (PA 1000 m, I koht; PA 3000 m, III koht).

Koolivaheajale läheme traditsioonilise kooliüritusega – moeõuga, kus selle aasta teemaks on koolivorm.

Koolivaheajal toimub koolis õpetajatele ja töötajatele rida erinevaid koolitusi: tuleohutusalane koolitus, arengukava koostamine ja digipädevuste koolitus koostöös Meremäe Kooliga.

Novembris osaleb koolimeeskond haridus- ja teadus- ja tehnoloogia arendamise koolitusel, mille eesmärgiks on kooli digitaristu arengukava valmimine.

Astume vastu novembrikuu- le, kus kindlasti palju erinevaid tegemisi ja uusi positiivseid sündmusi.

Sitke ja vastupidav Setomaa tsura Sander Linnus on kõva mees nii Eestis kui Euroopas

Kas teate, mis on rogain? Aga mis on „kuubik“ Eesti spordimaastikul? Aga seda, et meie valla mees Sander Linnus on nende võistluste tippude tipp?

REIN ZAITSEV

Rogain on pika kontrollajaga võistkondlik valikorienteerumine. Eesmärk on koguda kontrollaja jooksul võimalikult palju punkte maastikule paigutatud kontrollpunktide läbimisest. Kontrollpunktide väärtus on erinev sõltuvalt kaugusest ja tehnilisest keerukusest. Klassikalise rogaini kontrollaeg on 24 tundi, sellise kontrollajaga peetakse rogaini tiitlivõistlusi. Võistkonna suuruseks võib olla 2–5 liiget ning võistkond peab liikuma koos. Võistluse ajal võib pöörduda tagasi võistluskeskusesse, et puhata, süüa ja varustust täiendada.

Tänavu toimusid rogaini Euroopa meistrivõistlused augusti lõpus Ukrainas. 129

võistkonna konkurentsis tulid Euroopa meistriks võistkonnaga Salomon S-lab Sander Linnus ja Timmo Tammemäe. Teise koha saavutanud võistkonna õnnevalim koosseisu kuulub Sander Mirme kõrval Ain Fjodorov, kes nagu Sander Linnuski on samuti Väraska OK Peko liige.

Sander iseloomustas seda võistlust nii:

„Rogaini EM oli paras katsumus. Olin teadlik, et tegu on üpris mägise piirkonnaga. Ülaltuse valmistasid tõusud, mis olid sedavõrd järsud, et ülesminekuks tuli tihtilugu appi võtta ka käed. Lisaks oli neil metsavahel käimas omamoodi teedehitus, mille tulemusena olid palju teed üles kaevatud ning asendunud märke ja libeda savise mudaga. Üldiselt kulges meil võistlus ilma suuremate probleemide ja apsakateta. Liikusime järjepidevalt ja arvestades maastikku, siis päris heas tempos. Kilomeetreid kogunes ligikaudu 115 ja tõusumetreid 5500. Veidi võib

nuriseda rajaplaneeringu osas, kuna jõudsime finišisse umbes pooltundi enne kontrollajalõppu. Järgmine aasta on plaanis osaleda Hispaanias toimuvatel rogaini maailmameistrivõistlustel.“

Pole vist eestlast, kes poleks kuulnud midagi Tartu suusamaratonist, samuti teatakse Tartu rattarallit. Aga klubi Tartu Maraton on koondanud kõik need märgilised ja rasked ettevõtmised ühise nimetaja KUUBIK alla. Ja juba teist aastat on Sander Linnus seal võitmatu! Ise võtab ta veebruarist kuni oktoobrini kestnud katsumuse kokku nii:

„Tänavu oktoobris lõppes minu jaoks järjekordne Tartu Maratoni Kuubiku hooaeg. See koosnes kuuest osavõistlusest: Tartu suusamaratonist, Tartu rattarallist, Tartu rulluisumaratonist, Tartu rattamaratonist ja Tartu linnamaratonist. Arvesse läks nelja parima etapi punktide summa. Konkurents on tihe ning iga etapil saadav ratas käekõrval lükkama. Õnneks päästsid teised alad välja ning rattamaratonist saadud punktid minul lõppkokkuvõttes arvesse ei läinudki. Tänavu esimest korda kavas olnud täispikk maastikumaraton õnnestus mul endalegi üllatusena lõpetada esimesena. Tänu heale suusakiirusele ja tugevatele jooksudele suutsin tulla teist aastat järjest Eesti suurima vastupidavussarja võitjaks.“

Õnnitleme Sander Linnust Euroopa meistritiitli puhul ja raske „kuubiku“ võidu eest ja edu järgmise aasta maailmameistrivõistlustel ja „kuubiku“ võidu kaitsmisel!

Noored lugejad koos Rosaaliega.

Foto: Riina Suun

Väraska noori lugejaid tunnustas raamatukogunõid Rosaalie

Väraska raamatukogu korraldatud viiendal suvisel lugemisvõistlusel osales 71 last. Võistlus toimus traditsiooniliselt juunist septembrini, sel ajavahemikul jõudsid lapsed lugeda ilusa suve kiuste kokku 584 raamatut.

EHA KÜTT

Väraska raamatukogu juhataja

23. oktoobril toimus raamatukogu lugemisvõistlusest kokkuvõtte tegemine ja tubimate tunnustamine. Tänuüritusele olid kutsutud kõik võistlusel osalenud lapsed.

Kohaletulnuid üllatas oma visiidiga raamatukogunõid Rosaalie (tegelane omanimelisest raamatust), kes kostitas lapsi omatehtud koorekommidega.

Rosaalie võlus oma oskusi ära kasutades kõik Väraska raamatukogus olevad raamatud põnevaks, et ka suuremad lapsed

neid rohkem loeksid.

Iga vanuserühma tublimad lapsed said valida preemiaks endale meelepärast raamatut. Ülejäänud lugemisvõistluse auhindad leidsid traditsiooniliselt omaniku loomise teel.

Lapsed, kes joonistasid oma lemmikraamatust, said samuti tunnustuse osaliseks. Noorimad lugejad eelistasid sel suvel lugeda juttu tuttavatest

animafilmitingimustest, koolilaste lemmikuteks osutusid põnevad detektiivilood.

Taas olid usinamad lugejad Bruno ja Brigitte Hunt ning Hanna Hainsoo. Öde-venda lugemisi kahepeale kokku liigi sada raamatut. Koiki osavõtjaid peeti meele kiituskirja ja maiustustega. Võistluse võitjate toetasid Setomaa Vallavalitsus ja Võrumaa Keskraamatukogu.

Vasakult Rait Pallo, Sander Linnus ja Allar Soo.

Foto: erakogu

MTÜ Piiriveere Liider kuulutab välja projektitaotluste vastuvõtu

Taotlusvoor on avatud 1.-17. detsember 2018. a.

Toetust saab taotleda meetmetest:

Meede 1 Elukeskkonna arendamine
Meede 3 Ühistegevuse ja koostöö arendamine

Toetust saavad taotleda Rõpina, Setomaa, Rõuge ja Võru vallas haldusreformile eelnenud piirides endises Meremäe, Misso, Mikitamäe, Orava, Rõpina ja Väraska vallas tegutsevad ettevõtted, mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud ja kohalikud omavalitsused.

Projektitaotluste hindamise tähtaeg hiljemalt (tegevusgrupis): **8. märts 2019.**

Täpsem info ja nõustamise kontaktid: www.piiiriveere.ee.

Mälestüsi mammast, papast ja Molnika koorist

Setomaa leheh oll' kūsūminō, ot määndseh koorih laul' Rahasepä Nati. Esi mõtli vil, ot tiia-i joht, ku pall' o' tiidvā. Märgodi, ot ma pūvvā miilde tulōta' ja kõnōlda' Molnika koorist.

RAHASEPÄ MARIA

Ku ma 1970. aastaga algusōh Koss'olka küllā mehekodo elāmā lätsi, sis saiegi tiidā' laulu-naistō kuuhkūmisōst. Molnika leelokoori naase' naksi' kuuh käuma 1969. aastagal. Koorih laul' 13 naist. Ināmbā naisi ollgi peri Molnika ja Sabelina külāst. Arva, ot tuuperāst saiegi koori nimes Molnika kuur. Mōnō' nime' omma' miilde jānū', nii ku Petserimaa Anne, timā oll' killō, Lutu All'a, Tammōlaanō Manni (Mari), Kitsōtalo All'a ja timā tūtār Aino. Vil Siina-nime-linō, a vāärnimi olō-i meeleh, timā oll' pāraamadupidāijā Majaku kolhoosih.

A Koss'olka külāst oll' Rahasepä Nati (meheimā), Pāhnāpuu Maar'a, Vihuri All'a ja leelokoori lōōdsamāngijā Rahasepä Paul (meheesā). Ma' ja mu latsō' naksi kutsma mehevanōmbit mammas ja papas.

Molnikakülāh oll' klubi. Naase' kēve' sinnā' kokko laulō har'otama. Tuul aol oll' Molnikakülāh Majaku kolhoosi kontor vai kolhoosi keskus. Ināmbā naisi tūūdi' ōks kar'alaudah. Lehmi nūssti kolm kōrda pāvā-vāh ja käsitsi. Mammal oll' 17 lehmā talta'-sūūtā', alla panda' turvast ja kōik anoma' mōskō'. Tiia-i joht, kuis naase' jōudsō' pāle pikkā' ja rassōt tūūpāvāvil vil laulupruumi minnā', kohe oll' ōks hūā mitu-mitu vers-ta maad. Ōga tuul aol autosit olō-s, nii ku parhilla' om ōga moro pāäl.

Molnika leelokuur oll' ōks veigagi kimmās ja kuulsa kah nii umah rajoonih, oblastih ku välāhpuul. Sagōhōhe kuts-ti esinemā festivalidōlō, sünd-mustōlō ku pidodōlō. Esinemā kutsti ka leelopāvāle aastakil

Molnika koor.

1977, 1980, 1983, 1986, 1989. A 1992. a kutsti kah, a kuur ināmp saa-s minnā', selle ot oll' vaia ülepiiri minekus propuskit.

Edimādsel leelopāvāvil oll' mamma sōnolinō. Tä ütēl' iist laulu „Kia kua olt tekk“, mia miildū rahvalō. Molnika leelokuuri kutsti esinemā ka kavvōmbahe. Käuti Moskvah, Leningradih, Soomōh kats kōrda ja vil 1993. aastagal soomō-ugri maailmakongressil Hantō-Mansiskih.

Hōste om silmi iih tuu pāvā hummok, ku oll' vaia kohegi esinemā minnā'. Mamma mōsk' hōpōt – kaalakōrda, sōlgō. Näie, kuis tā rōivilō sādā ja minemā lätsivā' papaga, lōōts kangli all. Ku tōisil laulunaisil jāie' mehe' kodohoitjas ja elājit taltama, sis mi perrest lätsi' mōlōmba' – nii mamma ku papa. Ma jāie kodo elājit taltama, koto hoitma ummi väigokōsi latsiga. Miis ja meheveli lätsi' tūūhū.

Vil om meeleh, ku mamma-ga olli külākar'ah. Mamma kōō laul' umaette – saie arvu, ot mõtōl' laulusōnnu. Vai sis külāpraasnigul nii ku mõlapāv. Ōgah elāmisōh vai taloh ollē' Eestimaa poolō pāält umadsō' tulnu'. Mi perrehe tull' umad-

sit Talinast ja Viljandist 2-3 pe-reht, Tamsalust, Tartost, Vōh-mast, Valgast, Antslast. Papa tekk' kōō kodoolt ja mamma kiit' väigahūā suurōsōira. Pāale Mōla kerkost tulōmist kogōnō-di ōks mēe pāale mi kodo kot-silō kul'atama. Naase' vōti' setolaulu ūles, ma saissi ka näide mano. Papamāngelōōtsa, lūūdi tandsu, kargust – oll' väigaves-sel olōminō, tetti nalja.

Tsāinīgust pakti stakanaga kodoolt. Ōga sis tuul aol tuud kangōmbat kraami väiga ōs olōki. Ka iljapāvāvil, midā meil kutsti jakapāv, kogōnōdi kōō mēe pāale kul'atama. Ka tal-sipūhā vai maaselidsa praas-nigul tulti kellegi poolō kokko. Mamma vōtt' ōks minno ka ūteh. Papa oll' kōō pilliga. A vot oll' illos aig!

Mitmit kōrdu kēve Koss'olka külāh leelonaisi man rah-valuulōtiidlāne Sarvō Vaike. Tä vōtt' ūles naistō leelot ku lōōdsamāngu. Pāale timā kēve vil tōisigi lindistāmāh. Laulō ja lōōdsamānge kēve ma kul-lōmah Tartoh Eesti Kirjandus-muuseumih.

Molnika leelokuur oll tegus ināmbā ku 25 aastakka. Naase' jāie' vanōmbas, mōnō' ūtsikus ja näide latsō' Eestimaa poolō

pāält veie' ar' hindā mano elāmā. Ōks aig tege uma tūū. Ku 1996. aastaga lõpuh kēve uma pujaga Koss'olkah mamma-pa-puul, sis mamma oll' 86 aastakka vana, a küdsi vil umma leibā. Kiit' kardokit, mia olli' ūtesuuru' ja kolladsō' nii ku kanamuna'. A ku hūā maigu-ga! Vōti ōkvalt kuumast paast ja seie paljalt. Tiia-i, kas olle väikoverevā sort vai?

A 1997. aastaga märtsih mammast ināmp ōs jāā' ja mai-kuu lõpuh läts ka papa mam-malō perrā. No' om näide puh-kōpaik Mōla kalmuaiah. Nā mōlōmba' olle' sündinū' 1911. aastagal ja ūtehkuuh elānū' ūle 60 aastaga.

Mamma ja papa olle' tūūka' inemisō'. Minno kutsi' kōō tūt-rekene ja ma näid mamma-pa-pa. Mamma tekk' väiga ilosat kāsītūūd. Kudi ilosidō kirjuga kampsō ja kindit, pilot' tiranigōlō keerulidsi kirjuga pit-se otsa. Nuu' tiranigi' pārandā ummilō latsilō ja latsōlatsilō. Alalō om mamma koet illos kamps, kindit mitmit paarō. Libliklōōts om ka alalō, mingā' papa māngmāh kēve, tuu oll' mu esā pill. Sāändse' omma' mälēstusō' Molnika koorist ja mammast-papast.

Jaapanih.

Vabarna Jalmari kogo pilt.

Trad.Attack! vallut' Jaapanit

Viimāne aasta Setomaa turismih om erilinō tuu poolōst, ot peris sagōhōhe tulō Setomaalō Jaapani külālisi. Edimālt kāu ōks aokirānikkō ja turismikōrraldajit, aga joba ka muusikit ni tiidlāisi.

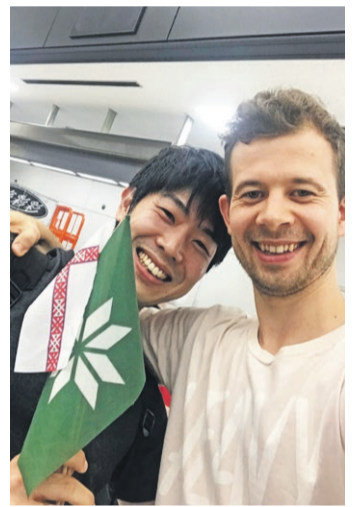
KAUKSI ÜLLE

Toimōtaja

Vāega huvitava' külālise'. Nā küsū-i mi muudu as'alikult, ot pall' o sōlg kaal ja pall' o mass, a hoopis, ot mis tunnōh oll', ku sōlō edimāst vuuri ette pannit. Leelolaulmisō kotusō pāält omma' nā nii pahvis lūūd, ot vōtva' kāngā' jalast ja saistasō' pingi pāale, ot parembahe filmi'. Ōnnō ināmp kutstas eest-lāisi, vōrokōisi, setosit ka Jaapanihe. 2004. aastal kēvēvā' Hokkaidol kultuurifestivalidō Riitsaarō Evar ja Jūrise Erki. Nelli aastat tagasi kēve Jaapanih Vabarna Jalmari ansambliga Curly Strings.

Oktoobrih toimu Jaapanih väiku seto kultuuri festival, koh ūts külālisi oll' ka Trad.Attack!. Helisti Vabarna Jalmari-lō, ot kāugi kotsilō vähā ināmp muljit kuulda'. Jalmari kōnōl', ot timā edimāne Jaapanih kāk sai algusō aastakōist viis tagasi, ku Jaapani muusikaagentuur, kiā otsō Skandinaavia muusike tetā', eiski' tuud, midā su vanaimā tekk. Sūiik vōi kül' olla' sama, a latsōiā maiku tuuh ināp olō-ōi. Tegeminō om pia sama, a sōögikraam ināp sama olō-ōi. Kasvai tuu, ot jahu ja kruubi' tulōva' suurōst kombinaadist, k'auda-ai ināp kivil. Kōnōlō-malda' uma lehmā piimāst vai munnōst.

Amki' mi sūū-ūi tuuperāst, ot miolōnālādse' jatahasiellojāi'. Mi sūū harinōmisōst, uudishimost, ummi tundidō rahustamisōst (ot hinnāst meeltā', vai nostalgia mõttōh), seltskonna perāst, selle ot omma' pūhā' ja piat sūūmā "tuud" sūūki. Sūūik ku staatusōsūmbol. Selle ot mi vōi hindāle tuud lupa' – nāūt-tuses kalamari, austri'. Sūūik vōi olla' ka' arstirohos – kanalialiim, vārskelt vāllāpitsitet mahl, hainatsāi. Māene om seto kōōgi tii ja maigu', tuud nātās aig ja setokōisi ja setomaalāisi muutuv elokōrd. A tuust vaest jārgmātsel kōrral.

Vōromaa ja Seto lipuga Jaapanih.

Vabarna Jalmari kogo pilt.

festival oll' kokko kats nādālit ja toimu ūtsāh liinah põh-jast lōunani. Mōni kontsert oll' kuuh vōro muusikidega, ināmbūis erāldē. Ka plaat tull' Jaapanih vāllā. Jaapani publikut kitt' Jalmari hūās. Ku joba om ar' kullōlnu ja umas vōtnu, sis pidā ka edespite meeleh. Festivali kōrraldajā' tegevā' kōvva tūūd ansambli tutvustamisōs, tull' anda' hulga intervjuusit, olli' saatō' raadioh ja teleh, kāuti ka Setomaal materjali film-māh Sarvō Ōiō man.

Kūūse, kas vōisi' olla', ot jaapanlasō' tulōva' meehe Seto Folgilō vai Seto Kuningriiki kül-lā. Jalmari arvas', ot tuu olōsi' hūā mõtōh. Seto leelo om Jaapanih vāega huvvi herātāv. Trad.Attack! laulōst Vabarna Anne laulu pōhinō lugu ja „Lell' o“, mis tett Vabarna Jane ja Maretiga, olli' menuka'.

Jaapanih om kommōh külā-lisi vāega hōste vasta vōtta' ni nāide iist hoolitsōda'. Ku nāid sūiā' kutsu', tulō kōik hoolōga läbi mõtōlda', ot vastada' sa-maga.

Jalmari-lō jāi Jaapanist ūldse miilde ūlim viisakus. Paistus, ot inemisil om aigu. Ōi olō' tormamist, kōik omma', ku vaia, jārekōrrah. Rongih vai metrooh inemise' lugōva' umaette. Kiā-ki kōnōlō-i kōvva telefoniga, nii om mukav reisi'.

Jalmari ütēl', ot Jaapani turuga lātt ūtistūū edesi. Nā ten-nāse' vastavōtjit ja kōrraldajit Harmony Fieldsi ja Janne Funki, publikut ja aokirānikkō.

Meediakajastajā' olli' J-WA-VE, Osaka Radio, Ottawa Radio, Music Magazine, Intoxicate, Latina.

Mārgotus rahvuskōögist

Mia om kūūk? Kūūk om kotus, koh mi sūvvā' tii. Sūūki om meil vaia vähābālt kol' kōrda pāvāvāh, sōōmāldā-joomalda mi koolōsi ar'. Seto rahva kūūk (piinūlt cuisine) om tuu, midā peetas rahvuskultuuri ūtes jaos, midā olō-ōi hāpe pakkū' turistilōigi'. Oskar Luts tūūt timā ūtelūse perrā "ladina kōōgis" vai ladinakeelitsidō sōōgikraamō kōōgih – aapdeegah.

OREKHOVA IRINA

MTÜ Seto Kūūk tegevjuht

Sagōhōhe om kōōgiga' seosōh halvustava' sōna' – kōōgikat' a, kōōgikiil, "...ōga kōōgitūtrik vōi juhti' riiki." Mille säänest-muudu? Ku sūūik om meehe nii tāhtsā', sis piat tā jo olōma av-vustōt?

Sis, ku seto inemisi elo oll' kōūdēt nāide maalāpiga', sis

Orehova Irina.

Erākogo pilt.

oll' tuu sūūik, minkō ūmbre kēve terveh elo. Oll' vaia (suurt) pe-reht ravvi'. Oll' vaia vōtta' viimāst, kōōgōst kōkkō, mia ūmb-retsōōri kasvi ja midā kätte sai, oll' vaia harinōda' huuaolisusōga', ilmaga' ja sōōgikraami hoitmisōga', selle ot ōga siih talvōl midāgi' vōtta' olō-ōs nii ku lōunōmaal. Oll' vaia paastu pitā'. Nii sündūgi' rahvus-sōōgi'. Kas tuu, midā tāāmbā lavva pāale pandas ja midā rahvuskōōgis peetas, om vana ao mõistōh rahvussūūik? Ja mia om vana aig? Kas om ōigō pak-ku' turistele seto sōōgi nime

all kevājāpaastu aol lihha vai munna? Kas kana om seto sūūik, midā ōga päiv vōit lavva pāale tuvva'? Umal aol oll' ōga muna perre jaost tāhtsā', kanna ilma-huupi patta panda-as.

S'ood juttu, midā ti loit ūle-vāhpuul, vōi ūmbre kirota' nii, ot asōnda' sōna „seto“ nātū-tses „lātiga“ vai „udmurdiga“. Ja kōik saava' tuust arvu. Pia-ai eiski' sugulasrahva' olōma.

No' mi pia-ai pingtama, ot saia' sūūik kätte, mi vōi ūtskōik kunas osta', midā hing himos-tas. Sūūiki sa nāet ōgal puul, sōōgitegemisō saatit kaias te-

Tagasikaev ja edesimõtlõv IV leelokonverents *Leelokõnõ, laulukõnõ*

Oktoobrikuu edeotsah oll katõpääväne leelokonverents, koh edimäne päiv oll aoh tagasikaev ja tõõnõ edesimõtlõv.

SARVÕ OIÕ

Sootska, Seto Leelotarko Kogo

Edimätsel pääväl korju päält katsakümne inõmisõ Obinitsa külakeskusõ saali, õt kullõlda' tõisi ja eis' kõnõlda' hindäst ja umast koorist ja laulta' innitsit ja parhillatsit laula. Tõõsõl pääväl olti Taarka Tarõh, koh ülebootska Hörna Aare alost kõnõlõmist seto keele ellojäämisõst, päält timmä sootska Leima Aarne kunigriigipäävä sõnalisõvõistlusõ kõrraldamisõst vai ar' jätõmisõst.

Alostusõs pand ülebootska Hörna Aare palama kündle, õt mi kõrrast tulõtasi' ummih mõttih miilde innitsit laulunaisi ja laulukoorikõisi.

Leelokoorõ vai rahvamuusi-gaansamblidõ tegeminõ naas pääle minevä saandi keskpai-gah.

Setomaal Petsere-tagotsõh Molniga küläh oll edimäne leelokuur. Tuust koorist kõnõl Maria Rahasepp, kinkõ mehe-imä Natalia Rahasepp sääl laul ja meheesä Paul Rahasepp oll pillimiis. Perästpoolõ naati kokko k' auma Koss' olka küllä ja Pähnäpuu Maar' aollsis päämä-neiistõtlejä, sis naati leeloparki nimetämmä Koss' olka koorist.

Huvtav oll kullõlda' Hirsigu Veera mälestüisi Setomaa üte kuulsaba leelopargi Leiko aoluust. Nä lõpõdi' ilostõ uma laulmisõ ar', anni' kõigilõ tiidä', õt viimätsil laulunaisil om ka' jo ikä hulga ja nä tahtva' tävveste kodotsõst jäiä'. Tuu oll 2015. aastagal, tuust aost oll Leiko pia 51 aastakka kuuh k' aunu' ja seto vanna laulu õgal puul üle ilma helisedä lasknu', eiski' Amerigamaalõ olli' ummi laulusõnna veenü'.

Aig om häõtänü' leelokoori': Tartoh Leelonaase', Põrstõ, Obinitsa ja Helbi koori. S'ool kõrral olõ-õs kedägi', kiä olõs nuist koorõst kõnõlnu', a nä omma' olõmah olnu', võisi' kõrrast nime' miilde tulõta': Siruli Alli, Pähnäpuu Veera, Tõnisoni Manni, Kala Manni, Kukka Manni, Alavere Olli ja kavvõbast aost viil tõisigi' naini, kõiki naka-ai üles lugõma.

Mitmõ' kõnõli' Talina liina setokõisisit, kiä' omma' aastagidõ jooõsul loonu' mitu laulukõnõ.

Edimäne oll Sõsarõ, kiä alost rahvamuusi-gaansambli Leega-jusõ man. Uma soovi ja mõttõga' läts Pulatnova küläst liina elämä tulnu' Virgo Veera Leegajusõ juhi Tõnuristi Igori mano, õt kas tä tahasi' uma hõlma ala võtta' liinasetokõisi. Ja nii sündügi' 1973. aastagal laulukõnõ, koh edimätsil lauli' Virgo Veera, Tähe Anne, Loho Alli, Verevmäe Anne ja Suuve-re Oie. Peräst nakas naisiga' kamandamma Sarvõ Vaika ja nimest sai Sõsarõ. Sõsarõ parklats kattõ harro, sündü mano Siidisõsarõ, sis tuugi' ai harokõsõ, sai Oio Seto', sis Siidisõsarõ mant kasvi vällä ka' Sõrõsetõ' ja viil om tuust aost harokõnõ – Hõpõhõim.

Petsere-tagotsõst Ungavitsa küläst peri Noormetsa Manni oll kohal kas katõ laulukõnõga': Kullakõsõ' ja Ilojang. Põlvast oll Madara', Verskast Kuldatsäuk ja Verska Naase'.

Kõigil näil om hulga aastit laulõõ ja õgasagamatsi pita peet, kõigil om midä innitsõst aost miilde tulõta' ja tõisilõ seletä'.

Pilte näidäti, ummist mälestüisist kõnõldi, õt mille kiäki' laulma naas. Kõik kõnõlõja' lauli' vanõbit vai vahtsõbit laula ja kullõja' sai' üteh laulta'.

Edimäne päiv lõppi ütõidse pidokõsõga', söõgilavva oll laaditanu' Kol' Sõsarõõ ja IV leelokonverentsi toet Eesti-Läti piiriülese kuuhtüüprogrammi projekt „UNESCO-turism“.

Tõõnõ leelokonverentsipäiv oll Obinitsah Taaraka Tarõh. Sääl oll kats suurõ ja tähtsät arotamisõ teemat: seto kiil ja kuningriigi sõnalisõvõistlus.

Ülebootska Hörna Aare kõnõlõ seto keele tulõvigust ja tõi näütõit tõisist rahvist, kinkõl ka' keele' nakasõ' vai omma' jo naanu' häädümmä ja midä ja kuvvamuudu proomtas kiilt elohõita' ja edesi opada'.

Tõõnõ kõnõlõja oll sootska Leima Aarne, kiä oll minevä kõrra Seto Kunigriigi päänõrõaldaja. Sõnalisõvõistlust om pia õga aastaga arotõt ja poontõt, õt kuvvamuudu tetä' ja kas om õks vaia.

Pääle tuud, ku Aarne oll lüh-

Leelokonverentsil.

Lauritsa Mauri pilt.

Leelokonverentsil.

Lauritsa Mauri pilt.

kolt seletänü', õt kuis läts kunigriigipäivjammilleõ viimätsõl kõrral koorikõisi võistlõminõ, olõ-õs sõnalisõvõistlus, sis sai' kõik ummi mõttit vällä üldä', õt tahetas, õt olõs võistlus, vais sis tahetaki-i.

Õgas ütõ ja kõigilõ meeleep-räst kokkolepeht saia-as, a mit-

mit mõttit korju ja om minkõst edesi minnä'.

S'ool suvõl om Verskah ka' Leelopäiv, mia peetas Seto Folgi päivi seeh.

Nii õt suvi tulõ Setomaal väigagi' leelolinõ.

Tõist päivä kõrraldõdi Seto Kultuuri Fondi abiga' ja söõgi'

oll Taarka Tarõ pernaissil tett.

Ma väiga' looda, õt kõigilõ, kiä' sai' tulla' ja võti' ao, õt hindäst ja umast koorist kõnõlda', õt kõigilõ oll hüä olla' ja kõik sai' midägi' mano oppi' ja tiidä'. Tennä kõiki abilisi, ti kõik olõõ mul meeleh ja süämeh. Ait' umma!

Leelokonverentsist

Oktoobrikuuh olnu' katõpääväne leelokonverents paistu silmä läbimõtõld pääväkava ja hingega' as' a man olõvidõ inemistõ tõtna.

KITTUSÕ KELLY

Edimäne päiv oll Obinitsa külakeskusõh ja tuud kõrrald Sarvõ Oio. Sääl kaeti pilte abiga' aoh tagasi ja erinevidõ laulukoorõ iistvidäjä' kõnõli' uma luo alostusaost ja lauli' ummi edimätsi laula. Mullõ hindäle lätsi' kõgõ inäp hinge Sarvõ Oio, Rahasepä Maria ja Hirsigu Veera jutu' ja laulu'.

Peräst ettekandit naas pido. Süüdi, juudi, laulõti ja lüüdi tandsu – nii ku seto pidõsil õks. Pilli mänge' Grünbergi Maria, Valgu Meel ja Sarvõ Maar' a. Õhkkund oll positiivnõ ja inemisiilõ oll hüä jal' kokko tulla' ja umavaihõlõ seto keeleh kõnõlda'

ja laulda'.

Ma usu, õt s'ooaastagast konverentsi oll kõgõ inäp vaia noorilõ, kiä' leelokoorõ aoluku väiga' tiia-ai, ja vajalik oll ka' kogõnu' laulunaisilõ, kiä' sai' koori tekkümisõ aigu miilde tulõta'. Nuu' jutu' olõ-õs õnnõ täüs rõõmu, a nuuh oll ka' halu, midä tekitäse' häõnõ' kodokülä' ja tõõsõlõ poolõ kontrolljuunt jäävä' mässamisõ- ja kar'amaa'.

Vanõba' leelonaase' omma' väiga' hüä' oppaja' noorilõ ja pakva' näile tukõ ja andva' joudu.

Leelokonverentsi tõõnõ päiv oll Obinitsa Seto Seldsimajah, ja tuud kõrrald ülebootska Hörna Aare. Päiv oll pühendõõ tulõvigulõ, sooviga' mõtõlda' edesi 50 aastakka. Ku sai väl-lä ütõis, õt mi kiil kõnõkeele-nä häõs, sis tull klomp kurku ja rassõ oll tetä' näko, õt tuu pu-tuta-ai minnu.

Hõrna Aare iist veet päiv avit säädä' paika as' a', mänt-

se' omma' päämätse', õt mia om tegeligult tähtsä. Midä MA' saa täämbä tetä', õt seto kiil püsüsi', midä MA' saa tetä', õt mi lat-sõ' tunnõsi' keele vasta huvvi. Ma sai arvu, õt ma olõ viil liis-nalt veid' o tennü' ja pingutanu'. Saa tetä' pall' o inäbä.

Ma lõvvä, õt leelokonverents oll jalki' hõste kõrraldõt ja looda, õt ka' järgmätsel aastagal om sääne sündmüs.

Mii', nuuri peräst om kõik ilm, a ilma vanõbidõ tarkuisil-da' mi kõrda tulõ-õi. Leelokon-verents om hüä sündmüs, koh seto keelest ja laulust huulja' saava' mõttit vaelda', Tuhat teno kõrraldajilõ!

Minevä aastaga peräst leelokonverentsi küüsse ma: „A kas mi aja õnnõ tuult takah, vai parhillanõ elostaminõ, süäme tüüle pumpaminõ kand vilju ja meelee umadsõ' kombõ', laulu', tandsu' heränese' ja jääväki' elämä säntsel moodul, õt mi või rahu olla'?“ Tuusama küüsümüs om õks viil õhuh.

Haavalõ Ilme leelokonverentsil.

Lauritsa Mauri pilt.

Ehtidõ teemapäiv Obinitsah

5. oktoobril oll Obinitsah, Seto Ateljee-Galeriij rahvarõivaraamadu ehtidõ teemapäiv, kohe tull seto ehtist kõnõlõmma raamadu „Setu ehted“ autor, ehtidõuurja Piho Mare. Teemapäivi kõrraldaja Kala Ingrid üteli, õt s'ool kõrral oll kokko tulnu' kõgõ inäbä inemisi, mia näütäs, õt ku suur huvi om ehtidõ vasta.

KITTUSÕ KELLY

Toimõtaja

Piho Mare kõnõl Setomaa piirkunnah kantavidõ ehtidõ aoluust ja aigu joosul toimunu' muutusist. Seletedi, õtmäntseh iäh naistorahvas mäntsit ehtit kand ja kõnõldi ka' mihi ehtist. Võrrõldi mi ehtetraditsioonõ naabridõga'.

Tutvustõdi eräkogodõh olõvit ehtit, jaeti näponäütit ja anti nõvvo hõpõ puhastamisõs. Ehtidõpääväl kaeti ka' sõlõmeistri Riitsaarõ Evari filmi „Sõle loomine“.

„Seto ehte' omma' seto naase ilm. Ku sündü tüdrokõnõ, sis panti nabanüür sõlõ pääle ja lõigati katski, ku sündü pois-kõnõ, sis kirvõ pääle,“ kõnõl Piho Mare.

Seto naisil omma' olnu' järgmätsõ ehte': kõrvaehte', kaalaehte', rinnaehte' ja käehte'. Kõik ehte' oll' hõpõst. Ehtit kingiti, ostõti, lainati. Ehtidõ lainaminõ oll harilik asi. Tähtsä om ka' ehtidõ hulga seos rikkusõga', mia' kõnõltas ka' täämbätsel pääväl, ku per-rätett seto ehtidõ sugumatsi saat osta' ja kanda' hulga. A nuil olõ-õi samasäänest hõpõst tett traditsioonilidsõ seto ehte tähendüist. Las jää' tuu kandja maitsõ ja põhimõttidõ otsusta', mäntsit ehtit timä taht kanda' ja midä tuuga' näüädä'.

Kõgõ inäbä jäi mu jaost kõloma tuu, määne väärtüs läbi aoluu om ehtil olnu'. Piho Mare rõhut mitmõl kõrral, õt sõlgõ om väiga' eräkõrralinõ ja tähtsä ehte, midä kanti eräkõrdsõl ju-

Heliste Leida ja Višnevi Miralda.

Eräkogo pilt.

Sõlg. Valmistaja Riitsaarõ Evar.

Autori pilt.

hul, ja tuu om sünnütüsiä sümbol. Väiga' märgilinõ om ka' ütspal' as kii, midä naane kand väiko tüdrokõsõ iäh ja vanaimänä. Vanaimäs saieh om naase eltsükli läbi ja tuuperäst pandki tä

vahtsõlt kaala palja keedi, min-kõga' hariligult naane ka' matõtas. Piho Mare üteli, õt vanusõlinõ ehtidõ kandminõ om ütts kõgõ vanõbit elemente seto kultuurih.

Lehekõrd hõpõhelmiga. Valmistaja Riitsaarõ Evar.

Autori pilt.

Sääne jagoehtitommaailmah väigaveitil rahvil. Nii hulgarahhu olõ-õi ütlegi' töösõl rahval. Säänest suurt sõlgõ olõ-õi ka' ütlegi' rahval. Ma soovida kõigil hinnäst umarahvarõividõ ja eht-

tidõ teemal võimaligult pall'õ harida', õt järest inäp osa saia' mi esivanõbidõ imelidsõst ilm-mast. Olgõ' uhkõ' uma rahva ja kultuuri üle ja suhtugõ' tuuhu avvustusõga'!

Seletüs teema-päivi ja rahva-rõividõ raamadu kottalõ

Seto Käsitüü Kogo om võtnu' hindäle suurõ vällakutsõ ja vastutusõ säädä' kokko seto rahvarõivaraamat.

KALA INGRIT

SKK vedosnik

Projektitaotlusõ positiivnõ ot-sus saadi 2017. aastagal Leader-rist.

Muidogi' jovva-ai säänest suurt tüüd tetä' õnnõ käsitüü-lisõ', tull haarta' kampa ka' tõisi as'atundjit-spetsialistõ. Mi kuuhtüpartneris om Seto Instituut, kiä umakõrda kaasas muusiumitüütäji ja tiidläisi.

Tsihis om vöödõ 2019. aastaga joosul kor'ada' kokko umbõs 400 lehekülge tekste rahvarõivist. 2017.- 2019. aastakka planeeriti 30 teemapäivä. Täämbätsõ om 20 teemapäivä jo olnu'. Mõnõst nuist om inebidi leheh jo kirotõ. Viimä-ne teemapäiv oll 5. oktoobril Obinitsah. Sääl kõnõldi ja kaeti seto ehtit.

Järgmäne teemapäiv om 16. novembril Obinitsah, sis pidä ettekandõ Nassari Elvi naisi rääkust ja särgist.

23. novembril saias kokko Tartoh ERMih, koh Sibula Tiit kõnõlõs mihi härmäkust ja särgist.

Kavah om 2019. aastaga lõpuh kõik kirotõ materjal seto rahvarõivist kokko saia' ja toimõta' terveh käskiri säänestmuudu, õt erinevidõ valdkundõ inemise' tekstist arvu saasi'. Seto rahvarõivaraamadust pias kujonõmma vällään-nõh, minkõ iihmärgist om andä' kõigilõ lugõjilõ tiidä' setokõisi rõividõ muutumistõst läbi mit-mõ saandi.

Seto' Mardilaadal

Talina Mardilaat om Saku Suurhallih toimuv käsitüüliis kokkosaamiskotus, koh müvväs ja esitledäs Eesti kõgõ parebat käsitüüd.

KALA INGRIT

Mardilaada Setomaa-puulnõ koordinaator

Laada kõrraldajas om jo 22 aastakka olnu' Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liit. Käsitüüliidu 2018. aastaga aastateemas om „Ajatus“.

Tuuperäst, õt Setomaal om ajatu käsitüü s'ooni aoni eloh, tekk ERKL setokõisilõ ettepanõki olla' s'ool aastagal Mardilaada pääkülälisõs.

Seto' omma' 8.-10. novembril Talinahe minemäh suurõ esindüsõga'. Riide käsitüü-üü

aol astva' mardikavaga' üles Siidisõsarõ kuur ja laval tutvustas Sarvõ Oiõ seto rõivit. Etnomood om ka' s'ool kõrral setoainõlinõ, meistridõ Kangro Ulve ja Mehiläse Margiti kolleksioonõ tutvustasõ' Tormi Pireti tandsõütrigu'. Õdagu pääesinejis omma' Seto Mihi Summ ja punkbänd Tuhkwizza. Lava kõrral paktas samal aol seto süüki-juuki.

Puulpühäl õgal täüstunnil omma' mardilaval seto pillimehe', leelokuuri', om raamadesitlõs ja tandsja'. Kuulda' ja nätä' saa kindlahe Sõsarõ leelokuuri, Kultuuriklubi Setoluu' laulu ja tandsu, erinevi pillimihi ja kuulsat Nedsaja Bändi, leelonaisi ja mitmit ül-lätüsesineiji.

Mitmõ' Setomaa meistri' omma' kõrraldamah käsitüü õpitarri käsitüügurmaanõlõ,

harrastajilõ ja latsilõ. Pakutrü-kü õpitarro juhõndasõ' Kauksi Ülle ja Riitsaarõ Evar, niplispitsi näütäs Andresoni Sigre.

Pailu ja erinevi võid oppasõ' ja tutvustasõ' Sarvõ Oiõ, Vabarna Jane, Linnusõ Marje, Vabarna Maret ja Paltseri Ülle. Savist vuulmisõ õpitarro kõrraldas Puksingu Marko, ehtidõ graviirmist esitles Riitsaarõ Evar. Saa viil oppi' seto pitsi heegeldämist ja väikõba' latsõ' saava' värmi' kirju.

Seto Käsitüü Kogo ütidsõh müügiletihomkauplõmahsepp Jänõsmäe Raivo, savipottõga' om Pottery Estonian, seto rahvarõiva komplekti kuuluvit rõivit pakva' Otsa Sirje ja Mehiläse Margit. Osta' saa Seto Ateljee Galerii ja Verska Kirävüü valmistõt kraami. Seto Instituudi müügilavva pääl om hulga raamatit ja Seto Turismilt saava'

kõik huvilisõ' tiidä' 2019. aastaga suursündmüisist.

Töösõ kõrra pääl söögipakjidõ siäh omma' s'ool kõrral kauplõmah MTÜ Seto Küük liik-mõ'. Seto süüke pakva' ütles-tih Taarka Tarõ, Inara Vanavalgõ ja Rikka Ivvani talo pernaase' kuuh abilõsiga'. Om ka' trüki-värske Kostipäävä retseptiraamadu esitlõs ja müük.

Mi püvvämi tetä' kõik tuu jaost, õt Mardilaadalõ tulõja' näesi' ja tunnõsi' Setomaa kohalolõkit mitmõ meelega'. Valmimäh omma' erinevä' esitlõse', ruumi- ja lavailostusõ' ja helisignatuuri' seto vanasõn-nuga'.

Mi ooda setokõisi ja Setomaa sõpru Mardilaadalõ – käsitüüliis suurõlõ laulupeolõ, koh s'ool kõrral om võimalik avasta' Setomaa mitmit külgi ja üttekүүлust.

Mehiläse Margit uma kolleksiooniga.

Eräkogo pilt.

SETO KIRI tekk vahtsõ kalendri

Kirästusõl SETO KIRI om ilmunu vahtsõnõ 2019. aasta sainakalendri.

JÄRVELILLI REIN
Kirästaja

Kalendrih omma' kõik tähtsämbä' seto pühä' ni kuukalendri. Kalendri om ilosast abimehest, ot meeleh pitä', kunas Setomaal praasniku' omma'.

Kalendri pildi' om tennü Gabriela Liivamägi Setomaal.

Kalendri om müügih Setomaa müügikotussih ja netipoodih seto.ee/pood.

Käsitüümeistre Riitsaarõ Raili - 75

Õnnitlõsõ' latsõ' ja latsõlatsõ' perridega.

Valmis sai tulõva aastaga Võro-Seto tähtraamat

Valmis om saanu tulõva aasta Võro-Seto tähtraamat vai kallendri 2019. aastaga pääle. S'oo om joba 30. sääne raamatukõnõ, kost saa kaia' tulõva aastaga kallendritähtpäivi ja lukõ' umakeelitsit kirätõid ja oppuisi.

RAHMANI JAN
Uma Lehe toimõtaja

Tulõva aasta tähtraamatuh om päält kallendriosa viis esi jako. Raamadu juhatas sisse Lukka Ene artikli tuust, kuvvamuudu perimüstähtpäivi ja pühhi aastatsoõr toetas inemise elämist ja olõmist.

Juttu tetäs võro ja seto kultuuri jaos tähtside inemiisiga, kinkal om tulõva aasta tsõõrik sünnipäiv. Ummi mõttit kõnõlõsõ' Saarõ Evar ja Jüvä Sulõv, söögireseptte jaga Luigasõ Inara.

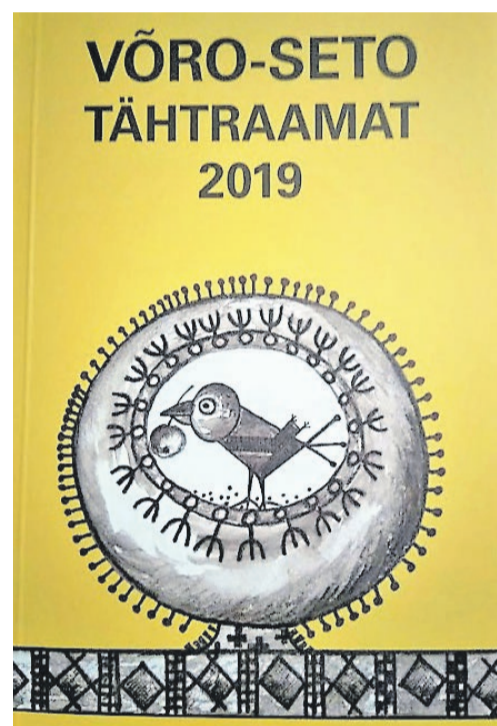
Raamatuh om ka pernaasõoppuisi ja kõnõldas maarahva seldsielost Võromaal 1920.-1930. aastil. Viil saa lukõ' Kauksi Ülle ja Säinasti Ene kirotoõduid vahtsit latsijuttõ ja Panga Milvi, Häniläse ja Haa-vaoksa Pauli luulõtuisi.

Pääle tuu om juttu käsitüüst ja är' om trükit hulga söögireseptte.

Nigu perämädsel aol kombõs, lõpõtas tähtraamadu krooniga, kost saa lukõ', midä om viimädse aasta joosul võro ja seto kultuurih vahtsõt ja põnõvat tettü' vai vällä antu'.

Tulõva aastaga tähtraamadu sääd' kokko Reimanni Nele, pildi' tekk' Aheliku Heili. Tähttraamadu and' vällä Võro Selts VKKF, tugõsi Eesti Kultuurkapital.

Tähtraamadu edimäne suurõmb vällätuuminõ oll' pühapäävä, 28. rehekuul Lindora laado pääl.

Tähtraamatut saa osta' tüüpäivilde Võro Instituudist (Tarto uulits 48, Võro liin).

Sünnüpääv' novembrih

Rüütli Ingrid – 83 3. november folklorist	Saaremaa Mari – 83 15. november Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' leelonaane	Lõbu Ragner – 48 24. november vanaajamajamiis	Maria Tammetar 87	Tiia Kõivoste 79
Viinalassi Ester – 65 3. november Ilolanga leelonaane	Riitsaarõ Raili – 75 15. november käsitüümeistri	Panovi Peter – 57 25. november Liinatsura' laulumiis	Jelena Knjazeva 86	Maria Lepik 78
Kabi Riina – 70 4. november Sõsarõ leelonaane	Sarvõ Õiõ – 63 15. november sootska, Seto Leelotarko Kogo vedosnik	Bogatšova Malle – 52 25. november muusiumitüütäjä, Koss'olka koori leelonaane	Paul Piksõõt 85	Vilma Tigas 77
Lillmaa Villu – 66 6. november Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Hõrna Maar'a – 29 17. november Tsihibärläse' leelotütrik	Järvelaidi Peeter – 61 28. november õigustiidläne	Militsa Turi 85	Veera Tammeorg 77
Metskaevu Elvi – 59 7. november Helmise leelonaane	Linnupuu Anne – 93 19. november laulumä, leelokoori Helmekaala' kokkokutsja	Orasõ Janika – 55 28. november rahvaluulõ- ja muusiga-tiidlәне	Anna Kase 85	Maie Ledjanova 77
Kahuski Salme – 32 9. november Karmoškätütrik	Sontsi Karin – 48 19. november Mikitämäe kooli direktor, Hõbehalli tandsja	Žvirblise Ülle – 53 29. november Ilolisõ leelonaane	Olga Peetersoo 84	Jenny Kripson 77
Kosemäe Olga – 63 10. november Ilolisõ leelonaane	Pavlova Nadežda – 45 21. november kultuuritüütäjä Petsereh	Piirisilla Aivar – 55 30. november Seto Mihi Summa ja Vel'õ' laulumiis, Tuhkwizza pillimiis	Leida Poolak 84	Tiiu Anipai 76
Tigasõ Vilma – 77 12. november Petsere 2. Keskkooli innine direktor ja oppaja	Kittusõ Kelly – 24 21. november Setomaa valla kommunikatsioonijuh	Olga Ahelik 92	Eve Kosterkova 83	Leida Mägiste 76
Kera Volli – 63 14. november sootska	Pikkuusi Aavo – 64 23. november olümpiavõitja	Alla Suure 92	Maria Saaremaa 83	Anna Aju 76
Kõivupuu Marju – 58 14. november folklorist		Aleksandra Talupoeg 91	Jevgenia Andrejeva 83	Aino Mägi 75
		Olga Kalev 90	Jekaterina Vaskova 83	Malle Lummo 75
		Maria Ninaste 87	Olga Adari 83	Milvi Vahtra 75
			Aino Tikkop 82	Raili Riitsaar 75
			Linda Ojukas 82	Maria Kullasaar 74
			Aleksandra Bubnovskaja 82	Mari-Ann Luhamäe 74
			Jaan Luhte 82	Endel Lind 74
			Alli Lillepuu 81	Alli Kuus 73
			Mihhail Gogolev 80	Udo Ivaste 71
			Aino Horn 80	Paul Piiri 71
			Aleksandra Udalova 80	Valentina Andrievskaya 71
			Eevi Kattai 80	Milvi Tein 70
			Enno Kausmees 79	Siina Kõiv 70

Sündmüse' novembrih

- 6. nov kell 20**
Folklooriõtak. Meel ja Toomas Valk. Oravapoiste orkestri – Lahe Kohvik
- 8. nov kell 19**
Kambja näütetsõõri etendüs „Proua Daam“ – Verska Kultuurikeskus
- 9. nov kell 21**
Tandsõõtak. Ansambli Ojar ja Einar – Lahe kohvik
- 10. nov kell 8.30**
Pühä vagamärtri Paraskeva mälestüspäiv, rämmän – Saatserinna kerik
- 11. nov kell 10**
Nahtsipäiv Küllätüväh, pühä suurmärtri Anastasia mälestüspäiv
- 11. nov kell 12**
Nahtsipäiv Uusvadah
- 11. nov kell 13**
Nahtsipäiv Suurõ-Rõsnah
- 11. nov kell 13**
Nahtsipäiv Sergal
- 11. nov kell 15**
Nahtsipäiv Matsurih
- 13. nov kell 20**
Folklooriõtak. Segärhavatandsõõrühm Hõbehall. Ingmar Päid – Lahe kohvik
- 14. nov kell 10**
Latsietendüs „Havi keelest, havi meelest“ – Verska Latsiaia saal
- 16. nov kell 21**
Tandsõõtak. Kalmer Järv – Lahe kohvik
- 20. nov kell 20**
Folklooriõtak. Paaristandsõõrühm Verska Iginõorõ. Ansambli Ojar ja Einar – Lahe kohvik
- 23. nov kell 21**
Tandsõõtak. Ansambli SÄDE – Lahe kohvik
- 27. nov kell 20**
Folklooriõtak. Tandsõõrühm Poloda Piiga. Ansambli AARE – Lahe kohvik
- 28. nov kell 13**
Latsietendüs Piip ja Tuut püstüjalakomõõdiah „Loomad“ – Verska Kultuurikeskus
- 30. nov kell 11**
UNESCO konverents – Verska Kultuurikeskus
- 30. nov kell 21**
Tandsõõtak. Ingmar Päid – Lahe kohvik
- 1. dets kell 12**
Rahvusvahelinõ opilasfirmadõ laat – Verska Kultuurikeskus
- 2. dets**
Leelokoori Kuldatsäuk 30. sünnüpäiv – Verska Kultuurikeskus
- 8. dets kell 9**
Joululaat – Verska Kultuurikeskus

Õnnitlõmi till'okõisi vallakodanikkõ:

**TRISTAN HAIN
TREVOR SAAR
MIA-ADRIANA VALLI**

LINDA BATALINOVSKAJA – 80

Õnnitlõsõ' innitse' kolleegi'oppaja' ja kunagitsõ' opilasõ' Petseri 2. Keskkoolist.

Leinämi

- † Joan Luts
† Valentin Bogovski
† Vladimir Kõrvet
† Maria Vassiljeva